ראדאמער-קעלצער לעבען

Radom d. 4 Listopada 1938.
ראדאם, פרייטאג י"א חשון תרצ"ט
טעלעפאן פון רעדאקציע 15 - 18

Wytw. Wyrobów Cukierniczych
p. t. „Americanka”
L. Wajsbrodt — Rynek 16.

מאכט בעקאנט דאס ג. פובליקום, אז
אין צוקערניע אין היגיענישע בעקעריי
רינעק 16 און אין דער יי"ד. צוקערניע «אמעריקאנקא» מראוגוסמא 62
בעקומט מען יעדען טאג פריש און פיין געבעקס צו ביליגע פרייזען,
פערשידענע געשמאקע טשאסטעס פון דער פיינסטער קוואליטעט צו 15 גר.
ס'איז צו בעקומען שטענדיג טארטען, מארציפאנאווע פון 1.50 אן.
אלץ ווערט אויסגעארבייט דורך א פאכמאן מיט א לאנגיעהריגע פראקטיק.
אלע מינים געבעקסען ווי לוקסען, בילקעלעך, טשאסטעס, וואפלעס, הערבאטניקעס, טארטען, באקאלעס דעסעראווע, לעקעך, פערשידענע קרעמען,
מיגדאלאווע ארטיקלען און פרייטאג-חלות.
עס ווערען אויך אנגענומען בעשטעלונגען אויף שמחות, בעלער, קאנצערטען.
שאקאלאד פון פערשידענע פירמעס און פרוכטען צו ביליגע פרייזען.

אבטיילונג פאר אסטראוויעץ אפאטאוו, וויערזשבניק און סביבה

אבטיילונג פאר קעלץ אויף זייט 7

א הערצליכען מזל-טוב דעם ה׳
ר׳ יחזקאל בלומאן
צו די חתונות פון זיינע טעכטער
רחל מיט ה׳ דניאל גאלדבערג
און לאלא מיט ה׳ מאיר סלאבאדסקי
ווינשט די סוחרים-באנק
זשעראמסקי 17

Z intencji zaślubin kolegi mego
Mojżesza Klajna
z p.
Rozenbaum Ewą
wiele szczęścia życzy
J. Baum

Z intencji zaręczyn
Abrama Haberberga
z p.
Ewą Lengą
życzę wiele szczęścia
Dynka Ajdelsówna

מיר גראטולירען הערצליך דעם ה׳
פישל בערקמאן
צו זיין פערלאבונג מיט פרל.
העלע ראבשטיין
מיר ווינשען דעם פערלאבטען פארל א גליקליכען צוזאמענבונד און די עלטערען פיעל נחת.
געשעפס'ס-אנגעשטעלטע:
מאניע הארשטארק, מאבטשע פימס.

Wirówki «VEGA»
ESKILSTUNA Separator A-B Szwecja
Z dniem 1 listopada 1938 objąłem wyłączną sprzedaż
WIRÓWEK SZWEDZKICH „VEGA“
na województwa WARSZAWSKIE, LUBELSKIE i KIELECKIE
Centrala Okuć i Narzędzi Technicznych
A. JAKUBOWICZ WARSZAWA, Prózna 14
(Pl. Grzybowski 6) tel. 668-15, 58-394
Odsprzedawcom specjalne ceny i rabaty.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół
— to —
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie Elektrycznym
Sp.Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

Mądrzy bramini, których słuchać nigdy nie zawadzi
Uczą, że wierzyć nigdy nie trzeba kobiecie
Chyba, że świetne gilzy „Dla znawców“ doradzi
— Wierz jej wtedy — te gilzy są najlepsze w świecie

דער חברה צפורה און פאמיליע שלעזינגער
צוליבן טויט פון זייער
מאן און ב. פאטער
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיל
ח. פאזנאנסקי, א. סילמאן ש. קרעפס.
ל. קאנער, ח. בארענשטיין.
קעלץ

מיר בעטייליגען זיך אין גרויסען טרויער
פון אונזער חברה צפורה און פאמיליע שלעזינגער
צוליבן טויט פון מאן און פאטער
ר׳ לעמיל נ"ע קעלץ
זאל אייך גאט טרייסטען אין אייער גרויסען צער.
מ. זילבערבערג, ל. בעקערמאן, מ. קאנער, ד. גאלעמביאווסקי

דינסטאג, י"ד מרחשון (דעם 8/XI)
אין צווייטען שמערצליכען יאהרטאג פון טויט
פון אונזער אונפערגעסליכער מוטער
יוכבד ראזענבערג נ. ע.
ווערט 10.30 אז. פארמיטאג פארקומען ביי איהר קבר א אזכרה
העגען וואס עס זענען מודיע די טרויערנדע
זיהן, שנור און אייניקעל.

די געזעלשאפט „טאז“
אין ראדאם זשעראמסקי 13
מאכט בעקאנט, אז די
דענטיסטישע - פשיכאדניע
איז טעטיג יעדען טאג פון 9 ביז 10.30 פריה.
אויגען - פשיכאדניע
דינסטאג און פרייטאג פון 4 ביז 5 נ. מ.
קווארץ-לאמפעז
יעדן טאג פון 12 ביז 2 און פון 4 ביז 6 נ.מ.
אמבולאטאריום
טעגליך פון 4 ביז 6 נ. מ.

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע וועש, נייע גארדעראבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גיעס נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמישער פארבערײ און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע
A. HEMPEL
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11
ווער ס'האט זיך ניט איבערצייגט זאל פרובן און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט. ס'ווערט אויך געוואשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! — פינקטליכע אויספיהרונג
סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 19 - 70
פיליעס: זשעראמסקי 1 טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59
ביליג צו וואשען קאפעלושען

אונזער ווארט.
200 מיטגלידער.

אין ראדאם, ווי בעוויסט, עגזיסטירט זינט עטליכע יאהר א הילפ׳ס-קאסע, וואס גיט ארויס הלוואות, הגם קליינע הלוואות, אבער אויף צוגענגליכע בעדינגונגען. דער לוה קען אויסצאהלען זיין חוב צו איין זלאטע א וואך. די גרויס פון דער הלוואה איז, ווי געזאגט גאנץ בעשיידען און דאך איז דער דאזיגער קליינער כמות פיעל מאהל א גרויסע רעטונג פאר די בארגער׳ס.

די הילפ׳ס-קאסע איז ביים היינטיגען טאג אין אגרויסע מאס דאס אייגענטום פון ראדאמער רעליעף אין אמעריקא. אונזערע ראדאמער לאנדסלייט פון יענער זייט ים האבען די דאזיגע קאסע ממש אויפגעלעבט, שיקענדיג פון צייט צו צייט א געוויסע סומע דאלארען. דאס איז אבער נאך אלץ וועניג, כדי צו פיהרען א הילפ׳ס-קאסע, וואס ווערט פשוט בעווארפען מיט דעקלאראציעס פון נויטבעדערפטיגע מענשען. די שטאדט ראדאם האט צו דער קאסע נאך קיין פינגער נישט צוגעלעגט. די קארגע צאהל הלוואות וואס ווערען ארויסגעגעבען, זענען פון אמעריקאנער געלדער, וואס אונזערע לאנדסלייט האבען געגעבען. און זיי וואלטען נאך געגעבען, אבער ווענז ווען די ראדאמער יודען העלפען אויך און בעשטייערען זיך וועניגסטענ׳ס מיט מאנאטליכע אבצאהלונגען. און אונזערע הייס-איבערגעגעבענע ברידער פון אמעריקא, זענען גרייט ווייטער צו שטיצען די קאסע, נאר מיט׳ן בעדינג, ווען די שטאדט וועט אויך געבען איהר באשטייער. נאך מעהר: זיי וואלטען געגעבען פאר יעדען ראדאמער זלאטע — צוויי און אפשר דריי פאכיג אזוי פיעל. זיי ווארטען און ווילען טאקע וויסען, ווי די שטאדט בעציהט זיך צו אזא ערנסטען ענין. ראדאם מוז געבען א פאזיטיווען ענטפער.

די פערוואלטונג פון דער הילפ׳ס-קאסע טרעט צו די טעג צו ווערבירען מיטגלידער דא אויפ׳ן ארט און ס׳איז א געבאט, א הייליגער חוב, פון יעדען איינעם וואס גיט זיך אב א דין וחשבון פון דער היינטיגער יודישער נויט, אז ער זאל אנטקעגען קומען מיט א געוויסע בעשטייערונג.

זאל קיינער נישט טראכטען, אז די הילפ׳ס-קאסע מאכט קאנקורענץ דער גמילת-חסד-קאסע. ס׳וואלט געווען א טעות אזוי צו מיינען. יעדער פון זיי טהוט א גרויסע ארבייט. אמת, מ׳קאן נישט פערגלייכען איינע צו דער צווייטער, אמת, אז די גמילת-חסד-קאסע פיהרט איהר ארבייט אין גרויסען מאסשטאב און די הילפ׳ס-קאסע אין א פיעל קלענערען. דאס איז אלץ אמת, אבער נאך א גרעסערער אמת איז, אז אויך די קליינע און אפשר נאך מעהר ווי בעשיידענע הילפ׳ס - ק א ס ע האט שוין נישט איינעם אבגעראטעוועט פון אנ׳עקסמיסיע און שוין נישט איין פאמיליע דערהאלטען ביים לעבען מיט די 50-גילדענדיגע הלוואה. ס׳איז דא פלאץ פאר ביידע קאסעס, איינע שטערט נישט דער צווייטער און ביידע קענען און מוזען עגזיסטירען. אין אנבליק פון דער היינטיגער טרויעריגער יודישער ווירקליכקייט, האבען ביידע גרויסע מיסיעס אויסצופיהרען און ווער ס׳זעהט און פערשטעהט האט נאר א ברכה פאר ביידע.

פארהאן נאך א דריטע גמ״ח-קאסע אויף סקארישעווסקא גאס, פאר די יודען פון דער פארשטאדט גליניצע, און אויך זי האט עגזיסטענץ - בערעכטיגונג. די יודען פון יענער געגענד האבען פשוט נישט קיין ווערטער פאר איהר. און זאל זיך אפילו גרינדען א פיערטע קאסע אזא, וועט זי אויך געפינען א פעלד פון ארבייט. געגענזייטיגע הילף, זאל זיין פון יעדען שיכט און קלאס, דארף בעגריסט ווערען שטענדיג און בפרט אין יעצטיגען מאמענט.

מיר געהען צוריק צו דער היינטיגער טעמע, וואס איז געווידמעט דער הילפ׳ס-קאסע פון ראדאמער רעליעף און מיר אפעלירען צו די ראדאמער יודען, זיי זאלען נישט שטעהן פון דער ווייטענס און ארויסווייזען זייער פערשטענדניש דורך מעשים. עס פאדערט זיך נישט דא קיין איבערנאטירליכע אנשטרענגונג, קיין שום מעשים אזעלכע, וואס זענען פערבונדען מיט גרויסע קרבנות. די הילפ׳ס-קאסע האט זיך געשטעלט א גאנץ בעשיידענע אויפגאבע: ווערבירען בערך 200 מיטגלידער, וועלכע זאלען צאהלען חודשליכע אבצאהלונגען אין אזא גרויס, וואס זאל ענטשפרעכען זייערע מאטעריעלע מעגליכקייטען. די דאזיגע ניי-ערווארבענע מיטגלידער וועלען טוהן צוויי זאכען אויף אמאהל: אי זיי וועלען אליין בפועל שטיצען און גלייכצייטיג מאכען אויך געבען אנדערע, וואס ווארטען אויף זיי. דאס זענען אונזערע ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא.

איינער

אונזער חשוב׳ען שעף

ראובן בארענשטיין

מיט זיין ליבע פרוי

מאניע לעווין

א הארציגען מזל - טוב ווינשען מיר אייך.
זייט שטענדיג גליקליך אין אייער נייעם
לעבענס - וועג און א גליקליך צוזאמענלעבען
און די עלטערן א סך נחת פון אייך.

שטעפער - פערסאנאל:
הירשעל בוימגארטען, יצחק כענטשינסקי,
יעקב מעדאליאן, חנינא בירענבוים,
הערש בראמבערג, זיסקע שטיינבערג.

Okucia meblowe – Okucia budowalne

8-טונג בעלי-מלכות פון ראדאם און אומגעגענד!

די ביליגסטע קוועלע פון בוי און מעבל-באשלעג

שרויפען, ניטען, רעהמען מעשענע צו פויערהאנגען, ווי אויך פערשידענע
אייזען-ארטיקלען קורצע און גראבע צו בעקומען אין דער אייזען-פירמע

E. Frydman

Radom, Słowackiego 8

טעאטער «ראזמאיטאשטשי» ראדאם.

היינט פרייטאג און מארגען שבת 9.15 אוונד נאר 2 גאסטשפילען

פון די בעוויסטע ארטיסטען **רחל האלצער, יוסף קאמען**

און **אברהם וואלפשטאם**

אין דער סענסאציאנעלער פיעסע אין 3 אקטען

„אויף טויט און לעבען"

פון צעזאר ארקס. איבערזעצער און רעזשי: דר. מיכאל וויכערט. סצענישע לייטונג: וויכער

צו פערדינגען א בופעט און א זאהל

עס איז דא צו פערדינגען א בופעט, ווי אויך א גרויסער זאהל אויף איינצוארדנען פערוויילונגען, דאנסינגען און קאנצערטען, אויף בעקוועמע בעדינגונגען

האנדווערקער-פערבאנד רווינסקא 1

דאנקזאגונג.

מיר דאנקען הערצליך דעם **ראדאמער רעליעף** אין ניו - יארק פאר די 25 דאלאר, וועלכע זענען באלד נאכן דערהאלטען אויסגעצאהלט געווארען דורך די ה״ה משה רובינשטיין און סט. קוראווער.

אייער ווארימע פעראינטערעסירונג בעווייזט, אז איהר שאצט ווירקליך אב די שווערע בעדינגונגען אין וועלכע אונזער נוצליכע און וויכטיגע אינסטיטוציע געפינט זיך. פאר אייער געדענקען אין אונז פערדינט איהר חשוב׳ע ראדאמער לאנדסלייט, בעזונדער בעגריסט צו ווערען.

מיט אכטונג

די פערוואלטונג פון חינוך - ילדים

אין ראדאם.

דאנקזאגונג

אונזער הערצליכען דאנק שיקען מיר איבער דעם **ראדאמער רעליעף** אין ניו-יארק אזוי פאר די ערשטע 20 דאלאר און אזוי פאר די איצט-געשיקטע 25 דאלאר, וועלכע זענען אונז אין זעלבען טאג פון דערהאלטען, אויסגעצאהלט געווארען דורך די ה״ה סט. קוראווער און משה רובינשטיין.

אייער געדענקען אין אונזער וויכטיגע אינסטיטוציע שטארקט און גיעט אונז מוט אין אונזער שווערע ארבייט.

די פערוואלטונג פון קימפעטארען-פעראיין

אין ראדאם

ערקלערונג.

אין צוזאמענהאנג מיט דער אויפפאדערונג פון דער חברה מנחמי-אבלים אין „ראדאמער-קעלצער לעבען" פאראכטאגען פרייטאג מיר זאגען אבגעבען די 110 זל. האלטען מיר פאר אונזער חוב פאלגענדעס צו ערקלערען:

מיר האבען מיטגעארבייט מיט דער פערוואלטונג, מיר האבען געשפענדעט 370 זל. לטובת הכלל. און איינשטימיג אויף א פארזאמלונג פון אלע מיטגלידער פון דער געזעלשאפט האבען מיר באשלאסען אריינצוגעבען די דאזיגע סומע אין דער „קלובאווע-באנק". ווען עס איז געקומען דער קריזיס אויף די בענק האבען מיר דאס געלד ארויסגענומען און ס׳איז דאן איינשטימיג באשלאסען געווארען דאס געלד ארויסצוגעבען דעם מיטגליד פון דער געזעלשאפט מנחמי-אבלים ה׳ אפרים פלאמענבוים, בכדי עס זאל געבען פראפיט. אויף דער סומע האט דער ה׳ פלאמענבוים ערלעדיקט 260 זל. עס איז דאן געקומען א צייט, וואס מיר האבען געזעהען דאס ווייטער מיטצוארבייטען מיט די דאזיגע פערזאנען איז אוממעגליך, דען זיי מיינען נישט ערנסט מיטצוארבייטען מיט אונז לטובת-הכלל און מיר האבען זיך אנגעגעבען אין דעמיסיע וואס איז געווארען אפיציעל בעשטעטיגט דורך דער סטאראסטווא.

עס איז געוועהלט געווארען א צווייטע פערוואלטונג און אויך א דריטע, אבער מיר ווארפען פון זיך אראב דאס פעראנטווארטליכקייט פון די צוויי פערוואלטונגען. מיר האלטען די זאך פאר פולשטענדיג אויפגעקלערט און אויך ערלעדיקט אזוי, אז מיר שרעקען זיך נישט פאר דער גערעכטיגקייט. דאס האבען מיר ערקלערט ביים הרב קעסטענבערג און דאס ערקלערען מיר אויף די שפאלטען פון דער צייטונג.

מיט אכטונג

ראדאם דעם 3 ה. ח. **יצחק פישמאן, ישראל זעגמאן**

ה׳ איגנאצי גאלדבערג געשאנקען 150 זלאטעס פאר דער תלמוד - תורה

דער בעקאנטער יודישער בירגער איגנאצי גאלדבערג האט געשאנקען 150 זלאטעס פאר דער תלמוד-תורה אויפן וואהל 28.

דער דאזיגער שענער טהאט דארף דינען אלס זעלטענער ביישפיל אויך פאר אנדערע.

חשוב׳ע ארטיסטען איז ראדאם

היינטיגען פרייטאג און שבת טרעטען אויף אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" די בעליבטע ארטיסטען און גרויסע הארט-מייסטער רחל האלצער, יוסף קאמען און אברהם וואלפשטאם אין אן אויסגעצייכענטע פיעסע.

א חוץ די אויסגעצייכענטע נעמען, וועלכע זאגען שוין זייער א סך צו — דארף מען אויך נישט פארגעסען דעם גוטען איבערזעצער און אויסגעצייכענטען רעזשיסער, ד״ר מיכאל וויכערט, וועלכער איז אונז גוט בעקאנט פון „מיסיסיפי", „באסטאן", „קראסין" און אנדערע.

ס׳איז צו האפען, אז דער ראדאמער טעאטער עולם וועט מאסענהאפט באזוכען ביידע אויפטריטען.

אבטיילונג פאר אסטראוויעץ, אפאטאוו, וויערזשבניק און אומגעגענד.

פון דער קהלה

די וואך האט די קהלה אנגעהויבען בעטראכטען דעם בודזשעט אויפ׳ן יאהר 1939.

מען גרייט זיך שוין צום עטאט אויסמעסטונג. אפשר וואלטען די קהלה פארשטעהער זיך פערטראכט אויף די פוסטקייט אין די יודישע גאס, ווי קינדער האבען נישט קיין שולע, קיין ת״ת קיין נויטיג חדר. א. ד. ג. מען פערנוצט יעהרליך א בודזשעט פון 100 טויזענד זל. אויף וואס? צי געפונט זיך כאטש איין פראדוקטיווע רובריק אין 100 טויזענד זלאטעדיגען בודזשעט. מען צאהלט פענסיע די כלי קודש און בעאמטע אבער קיין שאפונגען זעהט זיך אבסאלוט נישט פון גאנצען קהלה-אפאראט.

אויב ס׳איז נישט מעגליך קיין שולע, גימנאזיע א. ד. ג. זאל כאטש דורך די קהלה אונטערגענומען ווערען א פרוב פון אווענד-קורסען פאר דערוואקסענע אדער רעליגיע-קורסען פאר די פאוושעכנע שילער.

אז מיר זאגען רעליגיע-קורסען מיינען מיר נישט קיין קורסען לויט׳ן בעקאנטען שניט ווי מען דערצעהלט דעם קינד „אפאוויאדאנקעס" פון אבראם, סארא, יצעק און רעבעקא א. ז. וו. נאר קורסען געלערענט אויף יודיש אדער העברעאיש בעהויכט פון די גרויסע יודישע געשטאלטען.

אפשר וואלטען די פרנסים בעוויזען אז זיי ווילען עפעס טהוען און טהוען טאקי.

בעסער שפעטער ווי קיינמאהל נישט

פון האנדעל׳ס און ביורא אנגעשטעלטע

דא איז פארגעקומען א זיצונג פון די פערוואלטונג פון האנדעל׳ס און ביורא אנגעשטעלטע אויף וועלכער ס׳איז ארומגערעדט געווארען די נויט-לאגע פון די מיטגלידער.

פערהאנען פיעל מיטגלידער וועלכע פערדינען 20 זל. מאנאטליך פאר א 14 שעה׳גען ארבייט׳ס-טאג.

די פערוואלטונג האט בעשלאסען ארויסצושטעלען א פאדערונג פון א לוין-העכערונג און בעסערע ארבייט׳ס-בעדינגונגען און אין פאל פון אבזאג צו ערקלערען א שטרייק.

פון „טאז"

דער היגער „טאז" האט געדונגען אנ׳אייגענעם לאקאל, וועלכער איז שעהן איינגעארדענט און טרעט צו צו אנ׳אינטענסיווע טעטיגקייט.

די וואך איז פארגעקומען די ערשטע זיצונג שוין אין נייעם לאקאל.

די זיצונג האט זיך געזאלט אנהויבען פונקט 8 א זייגער און האט זיך פערשפעטיגט צוליב׳ן פאלגענדען טראגישען געשעהעניש:

הארט פאר די זיצונג האט מען אלארמירט דעם ד״ר יעלען (פרעזעס פון „טאז") וועגען א זעלבסטמערדער וועלכער האט זיך אויפגעהאנגען און מען האט נאך בעוויזען אבצוראטעווען פון דער תליה.

ס׳איז אבער געווען נויטיג מעדיצינישע רעטונג, און די פערזאמעלטע פארשטעהער האבען דערווייל געווארט ביז דעם ד״ר יעלענ׳ס זוהן איז אנגעקומען און אנגעגעבען די סבה פון פערשפעטיגונג.

דעם זעלבסטמערדער איז געלונגען צו דערהאלטען ביים לעבען.

פון וואהל - פראנט

דער אסטראווצער רבי ווי אויך דער סעקרעטאר פון דער יודישער קהלה ביי-געלמאן האבען נעכטען גע׳דרש׳נט אין שוהל פאר שטימען פאר׳ן פויערען קאנדידאט ווראבעל.

פון רעדאקציע.

צוליב שפעט דערהאלטען זענען נישט אריין אין היינטיגען נומער א רייה ארטיקלען און נאטיצען.

Do pielęgnacji rąk, ciała oraz prania mydło «Trójka»

ווילען יודען א מלחמה?

פון לעא קעניג

צוליב פערשטענדליכע טעמים, און הויפטזעכליך כדי אינערליך צו דעמאראליזירען און אפשוואכען די פארלאמענטארע מלוכות, פערשפרייטען איצט איבעראל די נאצי-פאשיסטישע פראפאגאנדע-דעפארטאמענטען דעם בלבול אז די יודען „דאס אינטערנאציאנאלע יודענטהום" וויל איצט א וועלט-מלחמה.

איז ערשטענ׳ס — די אלטע נישט פערענטפערטע קשיה: וועלכע יודען? וואס פאר א „אינטערנאציאנאל-יודענטהום"? וואו איז עס? אפילו די איצטיגע שוידערליכע אנטיסעמיטישע גרויל-פראפאגאנדע האט זיי נישט געקענט פעראייניגען.

עס זענען פערהאן יודען ארבייטער, יודישע דעמאקראטען, ליבעראלען, קרעמער, קאנסערוואטארען, וועלכע האבען פערשידענע פאליטישע סימפאטיעס, אנטיפאטיעס, אינטערעסען ווי זייערע מיטבירגער אין די לענדער, וואו זיי לעבען.

און דאך גענעראליזירט מען אויפ׳ן יודישען חשבון פיעל מעהר ווי וועגען אלע אנדערע פעלקער, ווייל די געוויסע „נאבעלע אריער" לוינט זיך[עס, עס דינט אויסגעצייכענט זייער „מאכט-פאליטיק": און ווען עס איז אין זייערע אינטערעסען שלאגען זיי אייך געפאלענע אונטער׳ן גארטעל...

„יודען ווילען מלחמה".

מיר קענען אונזערע יודען און מיר ווייסען און פיהלען גאנץ גוט, אז די גרעסטע מערהייט זייערע האט זיך מעהר געפרעהט מיט טשעמבערליינ׳ס פרידען ווי דער גרויסער רוב ענגלענדער (אט האבען די ארישע גענעראליזאטאר׳ס נאך נאך א געלעגענהייט צו זאגען אז יודען זענען פחדנים... און זיי וועלען עס זאגען, ווען עס וועט זיך זיי לוינען).

עס זענען נאטירליך אויך געווען ענגלישע יודען וועלכע האבען זיך „געשעהמט" מיט דעם שלום, געצווייפעלט זיין „עהרענהאפטיגקייט" ווי א סך קריסטליכע ענגלענדער.

און אויב אייניגע יודען האבען אפשר טיעף אין הארצען נאך וועניגער געגלויבט אין די „שלום-בעמיהונגען" — פון די איצטיגע פיהרער פון דייטשלאנד ווי פיעל פראמינענטע און פעראנטווארטליכע ענגלענדער — איז עס דאך אזוי מענשליך און פערשטענדליך!

שוין פשוט אינסטינקטיוו קען מען קיין צוטרוי נישט האבען צו א רעזשים וועלכער פערפאלגט אזוי בעליידיגענד קליינע קינדער דערפאר וואס זיי האבען יודישע באבעס אדער זיידעס.

אבער אט דאס ריין-מענשליכע געפיהל איז א ווייטער מהלך צו „וועלען קריג און ארבייטען פאר א קריג".

און פאר וואס זאלען יודען וועלען נאך א וועלט-מלחמה?

דעם בעסטען ענטפער אויף דער פראגע וועלען מיר קריגען, מיר וועלען זיך שטעלען און פרובען פערענטפערען א צווייטע פראגע: וואס האבען יודען געוואונען פון דער לעצטער וועלט-מלחמה?

עטליכע צענדליג טויזענד דעגראדירטע און פערשוועכטע יודישע קברים פון דייטשע זעלנער וואס זענען געפאלען פאר׳ן פאטערלאנד, זייערע עלטערען און קינדער ענטבירגערט, פערפאלגט און בעליידיגט דורך די „נירענבערגער געזעצען".

וואס האבען יודען געוואונען פון דער לעצטער וועלט-מלחמה?

הונדערטער טויזענדטער פאגראם-קרבנות אין די יאהרען פון ניקאלאי ניקאלאיעוויטש, פעטלורא, דעניקין און קאלטשאק.

נישט רעדענדיג שוין פון די הונדערטער טויזענדטער דעקלאסירטע יודען אין דער ערשטער פאזע פון דער רוסישער רעוואלוציע, און די טויזענדטער און טויזענדטער קרבנות אין די אזוי גערופענע קליינע לענדער.

וואס האבען יודען געוואונען פון דער לעצטער וועלט-מלחמה?

א גרויל-פראפאגאנדע געגען יודען וואס האט צו זיך קיין גלייכען נישט אפילו אין דער יודישער געשיכטע, און וועלכע שטעקט אן אפילו די דעמאקראטישע לענדער. וועלכע האלטען איצט ביים פארשפילען דעם שלום.

אבער ווער האט נאך כוח אויסצורעכענען אלע שרעקליכע געווינסען פון דער לעצטער וועלט-מלחמה, אויסער די יודישע געהרגעטע און פארוואונדעטע סאלדאטען אויף אלע פראנטען. לאמיר בעסער איינבויגען די קעפ אין טיפען יאוש און טרויער און שווייגען.

ס׳איז אמת, איין געווינס האבען מיר יא געהאט פון דער לעצטער וועלט-מלחמה און דאס איז געווען די באלפור-דעקלאראציע, וועלכע האט צוגעזאגט א „יודישע נאציאנאלע היים" אין פאלעסטינא.

אבער אויך דער איינציגער שטראהל ליכט ציטערט איצט און האלט זיך אפשר ביים אויסלעשען... נישט קוקענדיג אויף אזוי פיל העראאישער קאנסטרוקטיווער יודישער ארבייט זיך אינערליך סאציאל און עקאנאמיש איבערצובויען.

און אז מיר האבען אזעלכע ריזיגע שוידערליכע געווינסען געהאט פון דער לעצטער וועלט מלחמה — וואס-זשע קענען יודען געווינען פון א נייער וועלט-מלחמה, וועלכע וועט לויט אלע פאראויסזעהונגען זיין פיל שוידערליכער און פארניכטענדער ווי די לעצטע? מען זאגט, און מיט רעכט, אז „אין א נייער וועלט מלחמה וועלן אלע צדדים מוזען פארשפילען". און יודען ווייסען און געדענקען וואס עס הייסט צו באלאנגען צו א לאנד, וואס האט פארלוירען א קריג...

צו וועמען לאזען אויס „פארשפילטע פעלקער" זייער ווייטאג און צארן, זייערע קראנקע אויסגעמישטע אינפעריאריטי און סופעריאריטי קאמפלעקסען אויב נישט אויף דער שוואכסטער פון אלע מינדערהייטען — אויף דעם טראדיציאנעלען שעיר לעזאזל. מיר ווייסען און פיהלען רעפלעקסיוו אין די „זיגרייכע לענדער" וואס עס הייסט צו באלאנגען צו א לאנד, וואס האט פארשפילט א א מלחמה. און אויב אין א קומענדיגער וועלט-מלחמה וועלען אלע צדדים מוזען פארלירען — דאן וועט דאך אונז יודן אוודאי זיין גוט.

וועלען די נירענבערגער געזעצען דא נישט אויסזעהן ווי א „אידיליע" און דאך פערשפרייטען די רעזשימען וועלכע ברענגען צו זייערע קינדער א „אידעאלאגיע" וואס גלאריפיצירט קריג און דעם „מענליכען טויט אויף א שלאכט-פעלד" — איצט די ווילדע טענה, אז נאר יודען ווילען קריג.

און מענשען גלויבען ווייל... „עס איז נישטא אזא נארישקייט, וואס מענשען זאלען נישט גלויבען, ווען מען קלאפט עס זיי טאג און נאכט אין די קעפ אריין".

אויב אלע פעלקער ווילען איצט שלום, ווילען עס יודען אוודאי און אוודאי... זיי מוזען האבען וועלט-פרידען ווי עס איז גערעכטיגט צו ווערן פון גענצליכע אונטערגאנג.

א פאלק ווערט איצט געקרייציגט — און מען וואגט עס נאך צו שליידערען אין פנים אריין, דעם ציניגען געשריי:

— איהר ווילט מלחמה!

Enrilo
Wyborna kawa
szybko gotowa i tania

דרינגענדע אויפגאבע פאר׳ן יודישען סוחר

דער האנדעל איז היינט צו טאג געווארען א צענטראלע אקס פון עקאנאמישען לעבען. דער לאזונג, דער קאמפ׳ס ריף פון האנדעל איז: מאדערניזירען דעם דאזיגען ארבייט׳ס-געביט, צופאסען איהם צו די נייע פאדערונגען, וואס דאס לעבען האט געשטעלט אויפ׳ן סדר-היום. עס איז א טעות צו מיינען, אז בלויז דער איינגעבוירענער טאלענט גענוגט צו ארבייטען ביים מסחר מיט ערפאלג. אמת, טאלענט איז א וויכטיגער פאקטאר, אבער זיין ריכטיגע נוצליכקייט און ווירקונג קומט ערשט דאן, ווען די איינגעבוירענע פעהיגקייטען ווערן ענטוויקעלט און פערטיפט דורך א גרויסען סכום פאך-ידיעות.

די דאזיגע ידיעות זענען אומגעהויער וואגיג און לשם אילוסטראציע ברענגען מיר פאלגענדע ביישפיעלן:

1) א סוחר מוז קענען די אייגענשאפטען פון די סחורות, מוז קענען אונטערשיידען פערשידענע מינים פון דער זעלבער סחורה, ווי אזוי מען פעלשט די סחורה און ווי אזוי די פעלשונגען צו דערקענען. ער מוז קענען נישט בלויז די ארטיקלען פון זיין אייגען געוועלב, נאר אויך אנדערע סחורות פון זיין בראנזשע, וועלכע ער וואלט געקענט איינפיהרען. ער מוז וויסען, ווי אזוי צו האלטען סחורות, זיי זאלען נישט קאליע ווערען און איינע פון דער אנדערער זאל נישט בעשעדיגט ווערען. און דווקא אויף די ענינים לעגען די סאניטאר-פארשריפטען גרויס אכט, פאראויסזעהענדיג גרויסע שטראפען פאר פערקויפען קאליע געווארענע אדער געפעלשטע סחורות, בעזונדער׳ס שפייז-ארטיקלען.

2) דער סוחר מוז קענען די ביליגסטע איינקויפס-קוועלען ביי די הורטאווניקעס און פאבריקאנטען, ער מוז אפילו וויסען, ווי אזוי צו בעציהען סחורות פון אויסלאנד (דעוויזען, פראכט, צאהל), ער מוז אפשאצען די אפזאץ-מעגליכקייטען לויט די סעזאהן-ענדערונגען און די מארק-פערהעלטענישען, כדי צו וויסען וויפיעל סחורות איינצוקויפען.

א סוחר מוז וויסען, ווי מען פיהרט זיך אין זיין בראנזשע בנוגע דעקונג מיט וועקסלען, טשעקען, אדער קאסע. ראבאטען און דיסקאנטעס. ער דארף מאנען דעם פראצענטועלען ריוח ביים פערקויפען פאר קאסע און פאר וועקסלען, וועלכער איז ספעציפיש פאר יעדער בראנזשע.

3) יעדער סוחר מוז זיין בעקאנט איז די אלגעמיינע פארשריפטען פון האנדעל׳ס-וועקסעל און טשעקען-רעכט, אין שטייער-פראגען, קענען די פעראיינפאכטע בוכפירונג און זאגאר האבען עלעמענטארע ידיעות פון בוכהאלטעריע.

4) א סוחר מוז בעהערשען די רעקלאמע-וויסענשאפט אין ברייטסטען זין פון ווארט, כדי צו וויסען ווי איינצוארדנען עסטעטיש דאס געוועלב און דאס שוי-פענסטער און ווי אזוי ביליג און צוועקמעסיג צו רעקלאמירען זיינע סחורות.

דעם סוחר דארף מען אויפקלערען אז א חוץ דער קוואליטעט פון סחורה, שפילט א גרויסע ראלע די בעדינונג פון קונה, אלזא, זיין ערליך, העפליך, געדולדיג און טאקטפול, איבערצייגען דעם קונה נישט מיט קיין מבול ווערטער, נאר מיט געקליבענע, פאסיגע ווירקענדע זאצען, געשטיצט אויף דעם וויסען.

די ביז איצטיגע מעטאדען פון יודישען מסחר, בעזונדער׳ס אין קליינהאנדעל זענען אפט פערעלטערט און פרימיטיוו. מען מוז גובר זיין דעם קאנסערוואטיזם און טראץ די שווערע מאטעריעלע בעדינגונגען, טראץ דער באיקאט-אקציע און פיקעטען נישט אויפגעבען דעם קאמף פאר אויפשטייג אין יעדער הינזיכט. „וויסען איז א מאכט, וואס קאן בעווייזען נסים".

וואסערע פראקטישע מסקנות דרינגען פון דעם?

אז עס איז א חוב פון די ראדאמער סוחרים צו פעראינטערסירען זיך מעהר מיט די אייניאהריגע האנדעל׳ס-שולען און ערגענצונג׳ס-קורסען וואס די סוחרים-ארגאניזאציעס אין פערשידענע שטעדט האבען געשאפען. דערצו דארפען אויך געשאפען ווערען ביי די ארגאניזאציעס, ווי ווייט מעגליך, א געהעריגע צאהל בעראטונג׳ס-שטעלען פאר סוחרים. די אלע אונטערנעמונגען דארפען אנגעפיהרט ווערען דורך געהעריג צוגעגרייטע מענשען מיט טעארעטיש-פאכמענישע קוואליפיקאציעס, פעהיגע צו פאפולאריזירען זייער וויסען, ווי אויך אקטיווע, געניטע סוחרים.

די הויפט-טרעגער און פערשפרייטער פון פאך-בילדונג צווישען סוחרים דארפען זיין לעהרער-טעארעטיקער אין הארמאנישער צוזאמענארבייט מיט סוחרים-פראקטיקער.

י. פינקלער.

וועמען האט היטלער צו פערדאנקען זיין נצחון

סעפטעמבער 1938 וועט אריין אין דער געשיכטע אלס היסטארישער חודש אין וועלכען אייראפע האט געשוועבט צווישן קריג און שלום, צווישען טויט און לעבען.

דער שלום אין אייראפע איז געהאנגען אויפן שפיץ פון א האר. די קריגס-סכנה איז געשפאנען פארן דערשראקענעם פנים פון דער מענטשהייט מיט צוויי רעוואלווערען אויסגעשטעלט קעגן איהרע שלייפען. אבער דאס צינגל האט זיך, צום גליק, פארהאקט און אייראפע איז ממש מיט ניסים ניצול געווארען פון א מארד און א זעלבסמארד אין אייגעם.

ס׳איז ווירקלעך געווען א ריזיגער פארמעסט צווישען מלאך השלום און מארסען, דעם גאט פון מלחמה.

אייראפע מעג באמת בענטשען גומל. זי האט דאס מאל אוימגעמיטען די עקדה פון איהר יוגענט.

מינכען האט געבראכט היטלערן צו דער מאכט. מינכען האט אויך געבראכט היטלערן זיין לעצטען זיג.

די מלוכה-מענער פון פאריז, ענגלאנד, און רוים זענען צו אים געלאפען און אויף די קניה אויסגעבעטען, ער זאל נעמען די סודעטען, אבי זיך ניט צו שלאגען. דאס איז נאך א גרעסערער זיג פאר היטלערן ווי זיין זיג איבער עסטרייך. פאר עסטרייך האט קיינער זיך ניט אננענומען. עסטרייך איז אים אנגעקומען לייכט, אבער מיט טשעכאסלאוואקיע האט ער געהאט א שווער לייענען. ס׳האט זיך איינגעשטעלט פאר איר גאנץ אייראפע, אבער אויסגעפירט האט פארט היטלער.

היטלערס לעצטער זיג און מינכען איז אלזא ניט נאר א זיג איבער טשעכאסלאוואקיע — נאר איבער אייראפע. ער האט אייראפע דיקטירט זיין ווילען און אייראפע האט אים נאכגעגעבען — אבי ער זאל איר לאזען דערווייל צורו.

ס׳איז די איראניע פון גורל: דוקא ער היטלער, וועלכער האט דייטשלאנד באוואפענט פון די פים ביז די ציין און געדראט די וועלט מיט קריג גייט, ארויס אלס זיגער ניט פון קריג — נאר פון שלום.

אמת, ס׳איז אך און וויי צו אזא שלום-זיג, וואס ענדיגט זיך מיט דער דייטשער אקופאציע פון די סודעטען. נאך אזא זיג פון היטלערן און אייראפא איז פארלוירען.

מערקווירדיג ווי ס׳בייטען זיך סיטואציעס: די ארבעטערשאפט איז אלעמאל געווען א קעגנער פון מלחמות. די דעמאקראטיע האט אלעמאל געפרעדיגט שלום, ווייל די ארבעטערשאפט האט פון קריג קיינמאהל גארניט געפונען א חוץ קרבנות, יתומים, אלמנות און אינוואלידען. דאקעגען פלעגט פון א קריג תמיד געווינען דער קאפיטאליסטישער קלאס, ער פלעגט געווינען רויב פון נייע לענדער און נייע מערק. איז ער דעריבער אלע מאהל געווען אן אנהענגער פון מלחמות.

אבער אין סעפטעמבער 1938 האבען זיך די קלאסען געביטען מיט די ראלען. נאך קיינמאהל האט גראד די ארבעטערשאפט אין אייראפע ניט געוואלט אזוי א מלחמה ווי איצט. גראד דער קאפיטאליסטישער קלאס האט דאסמאל ניט געוואלט און ער האט אויסגעפירט.

פארוואס האבן זיך די ראלען געביטען?

דעם ענטפער ווייסען אפילו קינד אין וויג. ס׳האט זיך געהאנדעלט ניט וועגען א מלחמה סתם — ווי ס׳זענען אלעמאל די קאפיטאליסטיש-אימפעריאליסטישע מלחמות. ס׳האט זיך געהאנדעלט וועגען א מלחמה קעגען פאשיזם און קעגן היטלעריזם. די וועלט-דעמאקראטיע, די פאלקסמאסען אין אייראפע האבען געהאפט מיט א מלחמה קעגן נאצי-דייטשלאנד צו שטירצען דעם היטלעריזם און דעם פאשיזם. דאס האבן פארשטאנען אי היטלער אי מוסאליני. דערמיט דערקלערט זיך, וואס מוסאליני האט זיך אין דער לעצטער מינוט אריינגעלייגט אין א פשרה, איהם איז פשוט געגאנגען אין ראטעווען די פאשיסטיש-היטלעריסטישע פאזיציע אין אייראפע פון געפאהר צו פארלירען זי אין א מלחמה.

דאס האבען אויך פארשטאנען די פארשטעהער פון קאפיטאליסטיש-אימפעריאליסטישען קלאס אין ענגלאנד און פראנקרייך — טשעמבערלען און דעלאדיע, וועלכע שטייען גייסטיג נעהנטער צום פאשיזם, ווי צו דעמאקראטיע און זיי זענען דעם היטלעריזם נאכגעגאנגען אויף אלע הנחות. פאריז און לאנדאן האבן געראטעוועט דעם היטלעריזם אין אייראפע פארן פרייען פון דער דעמאקראטישער טשעכיע.

היטלער האט בכן זיין זיג איבער אייראפא צו פארדאנקען דוקא א-די פארשטעהער פון יענעם קלאס אין וועמעס נאמען ער היטלער הערשט איצט איבער 70 מיליאן דייטשען.

א. י. ג.

ŻĄDAJCIE TYLKO
„RIKSZA"
GUM..?
JEDWABNE

אליהו הנביא מיט'ן מלאך המות טאָרען נישט זיין אין איין שטוב

מאיר הערץ.

צום אנדענק פון מיין פאָטער — דעם בן - גדולים.

איטשעלע, דעם ניי-שטעדטער רב'ס יונגעלע, דער עילוי, איז געווען אַ קלוג קינד, מיט קלאָרע אָפענע אויגען.

ווען די חסידים האָבען איהם גע-ברענגט קיין פשיסכע און דער "יוד" האָט זיך מיט איהם דערפרעהט און איהם אַרויפגענומען אויף זיין בעטעל, האָט ער כסדר געקוקט דעם "יוד" אין די אויגען אריין. דער "יוד" האָט מיט איהם הארציג און פאָטערליך געשמועסט. ער האָט איהם דערצעהלט, ווי זיין נפטר-געוואָרענער פאָטער, דער ניי-שטאָדטער רב, איז געווען אַנגעזעהן אין לובלין, ווי דער "חוזה" האָט איהם שטארק ליב-געהאַט, וואָס פאַר אַ למדן און צדיק ער איז געווען.

דער "יוד" האָט דערצעהלט איט-שעלע'ן, אַז טאַקע אין דער וואַך-נאַכט, וואָס אויף צומאָרגען'ס האָט געברויכט זיין איטשעלע'ס ברית, איז זיין פאָטער, ר' יעקב-לייביש, געזעסען אין בית-מדרש און געלערענט אַ גאַנצע נאַכט. און ווען ער האָט זיך פערטיפט אין אַ שאַרפער מימרא פון אַ תנא און נישט געקאָנט אַזוי גוט תופס-זיין, האָט זיך פלוצלינג בעוויזען דער תנא אַליין אין געשטאַלט פון אַנ'אַלטען יוד, אַ פרעמדען אורח, און עס איז איהם ליכטיג געוואָרען פאַר די אויגען.

— שפּעטער האָט דיין טאַטע, — האָט דער "יוד" געקושט איטשעלע'ן, — זיך געכאַפּט, אַז אפשר איז דאָס טאַקע גע-ווען דער תנא אַליין, ווייל אַזוי טיעף און אַזוי קלאָר און ליכטיג וואָלט קיין אַנדערער נישט געקאָנט אויסטייטשען דעם פשט, און ער האָט דיר צומאָר-גענ'ס אַ נאָמען געגעבען נאָך דעם תנא ר' יצחק. נאָר אַזוי ווי ער איז אַרומ-געגאַנגען אין אַ קלער, טאָמער דאַכט זיך עס איהם, האָט ער דיך פערצויגען אויף איטשעלע.

איטשעלע האָט געשטוינט הערענדיג, און ער האָט ווייטער געשטעלט פראַגען. דער יוד האָט איהם אָבער נישט אויף אַלץ געענטפערט און ער האָט פער-שטאַנען, אַז נישט אַלץ ווייל דער יוד דערצעהלען; אַז עפּעס האָט געמוזט אָב-געשמועסט ווערען צווישען זיין טאַטען מיט דעם יוד. ער האָט זיך איצט דער-מאָהנט ווי דער יוד איז קראַנק געוואָ-רען; זיין טאַטע איז באַלד אַהערגעלאָ-פען, האָט זיך פערמאַכט מיט'ן יוד, באַלד צוריק אַהיימגעפאָהרען; דער טאַטע איז דערנאָך קראַנק געוואָרען. עס האָט נישט לאַנג געדויערט, איז ער נפטר געוואָרען, און אַ ביסעל שפּעטער איז דער יוד ווידער קראַנק געוואָרען. וואָס בעדייט דאָס? דאָס איז דאָך גאָרנישט קיין פשוט'ע זאַך.

בעזונדער'ס האָט איטשעלע'ן גע-שראָקען די מאָדנע צורה פון דעם יוד. פונקט אַזוי האָט זי'ן טאַטע אויסגעזעהן; פונקט אַזוי ווי דער יוד פיבערט איצט, אַזוי האָט אויך זיין טאַטע געפיבערט די לעצטע טעג פון זיין לעבען. דער טאַטע האָט כסדר דערמאָהנט דעם נאָ-מען פון יוד, און דער יוד דערמאָהנט איצט דעם נאָמען פון זיין טאַטען.

דער יוד האָט דערקענט די מחשבות פון איטשעלע'ן, האָט ער איהם געוואָלט צעשטרייען:

— קלער נישט צופיעל אַריין, אי-שעלע, קלער בעסער אַריין אין דער תורה. וועסט זיין אַ גאון און גרויסער חריף. האָסט אַ שאַרפען קאָפּ. שפּאַן איהם איין אין יאָך פון דער תורה. אין חסידות לאָז זיך צופיעל נישט אַריין, ווייל דו וועסט ווערען אַ רבי, און צו דעם האָסטו אַ צו-שאַרפען מוח. וועסט זיין אַ גרויסער רב ביי יודען; רבי-שאַפט לאָז איבער פאַר אַנדערע. מענ-דעל טאָמאַשאָווער האָט דעמזעלבען קאָפּ, וואָס דו; זעהסט דאָך שוין, ווי עס וואַרפט מיט איהם יעדעס אבר און ער קאָן זיך גאָרנישט קיין עצה געבען

מיט'ן זינדיגען וועלטעל. ער איז אַ טייערע פרי, אָבער ער איז שטענדיג אין סכנה אַראָבצופאַלען פון בוים... ס'איז גענוג. געה דו אויף אַנ'אַנדערען וועג — אויפ'ן וועג פון תורה. גלויב מיר, איטשעלע, ביזט דאָך אַ קלוג קינד, וועסטו פערשטעהן, וואָס איך זאָג: מ'קאָן זיין אַ חסיד פון אַ רבי'ן, און גרעסער זיין ווי דער רבי. און וואויל איז טאַקע דעם רבי'ן, וואָס האָט אַזעלכע חסידים. דיין טאַטע איז נישט געווען קיין רבי, כאָטש ער האָט עס געקאָנט זיין. הלוואי וואָלט איך אויך נישט געוואָלט! —

דאָ האָט דער יוד אָבגעזיפצט און איז שטיל געבליבען, ווי עס וואָלט איהם שווער געווען ווייטער צו רעדען. ער האָט זיך פערהוסט און פערקייכט און שיעור נישט פון זיך די לונגען אויסגע-שפּיגען. ווען ער האָט דעם אָטעם גע-כאַפּט, זענען איהם די אויגען געווען פול. מען האָט נישט געוואוסט, צי דאָס זענען איהם די אויגען פון הוסט איבערגעגאַנגען, אָדער דאָס זענען טרעהרען. לויט זיין הייזעריג-דושנעם קול האָט זיך געדאַכט, אַז ער ווייגט. ער האָט זיך איצט ווידער געווענדעט צום קליינעם איטשעלע, ער האָט אים געגלעט און גערעדט צו איהם שטיל מיט די לעצטע כחות, אַז אַנגסטען האָ-בען זיך אויף זיין פנים געזעצט. און געדאַכט האָט זיך, אַז דער יוד רעדט נישט, נאָר ער קלאָגט:

— איטשעלע, ס'איז מיר אַ רחמנות אויף אַלע און אויף מיר אַליין אויך. זעהסט אַ-דאָרט, — האָט דער ייד אַנגעַ-וויזען מיט זיין טויט-בלאַסער האַנד צום צווייטען צימער, וואו עס זענען געזעסען די רביצין מיט די קינדער. — וואָס וועט זיין דער תכלית פון זייז וואָס האָב איך אויף דער וועלט אויפ-געטוהן? וואָלט דען נישט בעסער גע-ווען, ווען איך וואָלט אַ מלמד געווען. איידער אַ רבי? געה רעד מיט זיי אַלע! אַלע ווילען זיי אויף דיר מויל און אויערען אויפשטעלען. אוי, געוואָלד אַ רבי! אוי, ווער, צי ווייסטו דען, ווער דאָס איז אַזויגס? די פאַר יאָהר, וואָס איך האָב רבי'שאַפט געפיהרט, האָב איך נישט געוואוסט, אויף וועלכער וועלט איך בין. כ'האָב געוואָלט אַלץ העכער — און וואָס העכער איך האָב דערגרייכט, אַלץ מעהר האָב איך געזעהן, ווי ני-דעריג איך בין. נאָך וואָס גרויסע אָפע-נע אויגען און צו וואָס ברייטע אָפענע אויערען? איטשעלע. הלוואי וואָלט איך איצט אַ קינד געווען, אַזוי ווי דו. אַצינד

וואָלט איך שוין געהאַט אַ קלאָרען וועג. איצט איז שוין אָבער שפּעט. ס'איז שטענדיג אַזוי. ווען מען האַלט שוין ביי עפּעס — רייסט מען איבער אין מיטען און מען הייסט געהן. נישטאָ וואָס צו מאַכען, נישטאָ וואָס אויפצוטהון. איך בין שוין באַלד צופרידען, וואָס איך געה סונדאַגען. איך וואָלט נאָך מעהר צופרי-דען געווען, ווען מען שיקט מיך באַלד באַלד נישט אַהער, ווייל מיט וואָס געה איך אַוועק? ווער ווייסט, צי איך האָב זיך נישט אָבגענאַרט? ווער ווייסט, צי איך האָב זיך נישט אָבגענאַרט? ווער ווייסט, צי איך האָב אַנדערע נישט אָב-גענאַרט? ווער ווייסט דען, וואָס אמת איז? מען קאָן אַמאָהל אַרומגעהן אַ גאַנץ לעבען און מיינען אַז מען איז זיך מקריב פאַר'ן אמת, און צום סוף זאָל זיך גאָר אַרויסווייזען, אַז עס איז גאָר קיין אמת נישט נעווען, אַז דאָרט האָט זיך גאָר דער שקר פערשטעלט אין מאַנטעל פון אמת... וואָלט דאָס אויך גוט געווען: זאָל זיין כאָטש דער מאַנטעל פון אמת! דער ריח פון אמת! די בלויזע פאַרע פון אמת קאָן אויך אָנוואָרעמען. אָבער ווער ווייסט דען, צי דער שקר האָט דעם אמת נישט בע'גנב'עט און פון איהם דעם מאַנטעל נישט אַראָבגעצויגען, און דאַן געהט זיי נהנה פון גנבה! מכלומרשט ס'איז דאָך אמת, און דאָך — לויטער גנבה... און ס'אַנדערע — ווער קען וויסען, צי דאָס איז טאַקע דער מאַנטעל פון אמת? דער אמת'ער אמת לאָזט זיך דאָך נישט אָבנאַרען, בשום אופן נישט אָבנאַרען.

דער יוד האָט פערוואָרפען דעם קאָפּ ארונטער, פערמאַכט די אויגען און גע-נומען שטאַמלען האַלב-קלאָרע, האַלב-אומקלאָרע ווערטער. איטשעלע'ן האָט צר פונדעסטוועגען נישט געוואָלט אַרויס-לאָזען פון די הענד. ער האָט געוואָלט ער זאָל איהם אויסהערען. ער האָט זיך געוואָלט פאַר דעם דאָזיגען קליינעם קינד, דאָס קינד פון זיין טייערען חבר יעקב-לייביש, מתודה-זיין. זענען אָבער געשטאַנען הינטער'ן פענסטער, צוקאָ-פּענס פון יוד, די תלמידים זיינע און האָבען געוואונקען צו איטשעלע'ן, ער זאָל פון בעט אַוועקגעהן. זיי האָבען נישט געוואָלט. דער יוד זאָל אַזוי פיעל רעדען. זיי האָבען געזעהן, ווי איטשע-לע שלינגט יעדעס וואָרט, און, אַז אויך אַ ווייטיגער מענש כאַפּט-אויף אַוואָרט... איז ווידאָס נישט געפעלען און האָבען דווקא געוואָלט איטשעלע'ן פון קראַנקען-בעט אָבגרייסען. איטשעלע האָט פערשטאַנען, וואָס יענע ווינקען צו איהם און דראָ-הען מיט די פויסטען. האָט ער זיך ביסלעכווייז און פאַמעליך געוואָלט אַרויסגליטשען פון יוד'ס קאַלטע הענד. דער יוד האָט עס גלייך דערשפירט. נאָכמעהר: ער האָט דערפיהלט איבער זיך דאָס ווינקעריי און די שטילע איינ-געפרעסטע רופען פון די תלמידים צו איטשעלע'ן. און ער האָט קוים דערביי אויסגעשעפּטשעט:

— נו, געה, איטשעלע, געה! זיי רו-פען דיך דאַך. איך וועל שוין טאַקע מעהר נישט רעדען. צו וואָס? אפשר זע-נען זיי גערעכט. זיי געזונד, איטשעלע, כ'וועל אָבגעבען אַ גרוס דיין טאַטען, אַז דו ביסט גאָר אַ וואויל קינד. פונ-דעסטוועגען בעהעפט דיך אָן בונמ'ען, אָן מענדלען. קיין שלעכטס וועסטו זיך נישט אָבלערנען פון זיי. חלילה. דו וועסט געוויס תופס זיין זייערע השגות. געהע-זשע מיט זיי, נאָר קיין רבי, למען-השם, זאָלסטו נישט זיין. זיי בעסער אַ רב, אַ גאון, אַ חסיד, נאָר נישט קיין רבי. די תורה דאַרף דיך האָבען, זאָלסט עפּעס מחדש-זיין אין איהר. טאָמער וועט דיר געפעלען אַ רבי צו ווערען, וועט די תורה היזק האָבען. חוץ דעם: טיפע אויגען, צו-פיעל אַריבערקוקען — דאָס טויג אויך נישט!

איטשעלע האָט זיך צעוויינט. און דער יוד האָט גערופען בונמ'ען, ער זאָל צונעהמען איטשעלע'ן און זאָל אַכ-טונג געבען אויף איהם. צו מענדלע'ן האָט דער יוד בעפוילען, ער זאָל איהם דערלאַנגען אַ פרישען קריג וואַסער, און ר' יחיאל-מאיר גאָסטינינער זאָל איהם אין טלית איינוויקלען און מיט איהם תהלים-זאָגן.

די תלמידים זענען דאַן דורך די פענסטער אַריבערגעשפרינגען און זיך אַרום בעט אויסגעשטעלט. דער יוד האָט צווישען איין קאַפּיטעל תהלים און דעם צווייטען גענומען אויסטייטשען יעדען פסוק און דערביי מגלה-זיין טיפע סודות. בונם האָט דאַן זיינע פּאָלעס אויכגע-שפּרייט, אַריינגענומען אין זיי דעם קליינעם איטשעלע און איהם פערשטעלט, ער זאָל נישט הערען. ס'איז אויך באַלד געקומען צולויפען דעם יוד'ס זוהן, ירחמיאל, און ער האָט זיך גענומען רייסען מיט מענדלען, ער זאָל איהם געבען די קריג וואַסער, ווייל ער וויל דעם טאַטען די הענד וואַשען. מענדעל איז געווען איינגעשפּאַרט און ער האָט די קריג פון דער האַנד נישט געוואָלט אַרויסגעבען. דער יוד האָט געעפענט די אויגען-שפּעלטלעך און האָט אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד:

— לאָז אָב, ירחמיאל, קריג זיך נישט איבער דער קרוג! מענדעל האָט וואַסער פון ברונעם געשעפּט. ער האָט גאַאַרבייט דערביי און דאָס וואַסער זיינ'ס געהט פון אַ טיפען קוואַל. גיב מיר די תפילין און טהו זיי מיר אָן. איך וועל דאַווענען דאָס לעצטע מאָהל. טהוט אייך אָן אַלע די טליתים מיט די תפילין און לאָמיר דאַווענען מיט מנין.

ווען אַלע זענען שוין געשטאַנען אין די טליתים, האָט זיך דער יוד געפרעגט צי מען זאָגט היינט תחנון.

— ניין. ס'איז היינט, דאַכט זיך, אַ ברית אין שטעדטעל, — האָט איטשע-לע זיך אָנגערופען.

— פונוואַנען ווייסטו? — האָבען איהם אַלע געפרעגט.

— ווייל איך האָב געזעהן אליהו'ן — האָט איטשעלע נישט בעוויזען מזהר אַרויסצוזאָגען, ווייל דער יוד האָט אויף איהם אָנגעשריגען:

— רעד נישט. איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז דו זאָלסט קיין רבי נישט זיין און נישט אויסזאָגען קיין נביאות.

איטשעלע האָט זיך פערשעמט און בעהאַלטען די אויגען אין סידור'ל אַריין.

יונג פויער - ליעד.

י. ב. שטריימאַן.

א הינדל האָט פון זאַמד אַרויס
אַ וואָרעם אַרויס געקליבען,
— אוי ווי קען איך מאַגדעשי
דיך אויפהערען צו ליבען.

— צו ליבען מיך אַ סטאַכו מיין
ברויכסטו אויפהערען,
ווייל עס קען קיינמאָל געשען,
אַז איך זאָל דיר געהערען.

אַ פויגל פליט זיך אין דער הייך
און ער איז פערשוואונדען
— אוי ווי קענסטו מאַגדעשי
נישט פילען מיינע וואונדען

— דיינע וואונדען פיל איך מיט
גלייך ווי זענען מיינע,
נאָר וואָס קען איך העלפען דיר
כ'קען ניט בלייבען דיינע.

ס'האַרצן מיינס האָב איך שוין לאַנג
אַ צווייטען אָוועקגעגעבען,
און יענער איז כ'יל ליבער מיר
ליבער פאַר מיין לעבען.

א הינדל האָט פון זאַמד אַרויס
א וואָרעם אַרויסגעקליבען
— אוי ווי קען איך מאַגדעשי
אויפהערן דיך צו ליבן.

איך האָב אַ פּלאַן...

(פעליעטאָן)

יודען, איך האָב אַ פלאַן ווי אַזוי מיר זאָלען פּטור ווערען פון אַלע צרות און שרעק. פון פּאָגראָמען און באָנקראָ-טען. פון פאַשיזם און נאַציזם, פון פּראָ-טעסטען. פון אַקציעס און קעגען-אַק-ציעס, אויך פון מלחמות און שלום קאָנפערענצען, פון בירגער-קריגען און נישט אינטערווענציעס, פון חובות און הלואות, פון אַ פּייער, פון אַ ווייב, פון דונערען און בליצען, פון אַ געליבטער, פון הארץ - קלאַפּעניש, פון שרעק און בכלל פון אַלע אומגליקען...

איך האָב אַ פלאַן, ווי פּטור צו ווערן מיט איין קנאַק פון אַלערליי פאַשיזמען, ראַסיזמען, אַנטיסעמיטיזמען, ווי אויסצו-מיידען אַ בירגער-קריג. אַ באַרטאָלמע-אוס נאַכט, רחמנא-ליצלן צווישען יודען גופא, אָדער — ריכטיגער — צווישען רעוויזיאָניסטען און נישט רעוויזיאָניסטן; ווי אויסצומיידען. אַז מיר זאָלען דאַר-פען ווערען פּליטים, אָדער אויפנעמען פּליטים; ווי מיר זאָלען פּטור ווערען פון אַלערליי צאָלונגען און פון שטייע-רען און אַפילו דעם קהלה-עטאַט און בכלל פון שוואַרץ יאָהרען...

איך האָב אַ פלאַן, ווי אַזוי מיר זאָ-לען פּטור ווערען פון מחלוקתן. פון פאַרזאַמלונגען מיט און אָהן וואַלען, פון רייסערייען אין די פאַרוואַלטונגען פון די תרפ"ט אַלפים אינסטיטוציעס, און אינסטיטוציעלעך, און פּטור ווערען פון אַלע מאַניאַקעס, מוסרים, פון דעם חוב פון היסען קאָסעס און פון צושלעפען קאַטעס, פון נישט דאַרפען מעהר גיין אויף פאַרזאַמלונגען, מיינונגען און ממילא פאַרשפּאָרען אויסצוהערען כלער-ליי אידיאָטישע רעדעס און עקלהאַפטע בראַוואָ-פאַטשערייען פון פריער אויס באַשטעלטע.

איך האָב א פלאַן ווי אָפצושטעלען די מלחמה אין שפּאַניע, אַז פראַנקאָ זאָל כאַפּען א מפּלה, אַז די יאַפּאַנער זאָלען דערטרונקען ווערען אין כינע, אַז די ענדעקעס, זאָלען אין איין רגע ווערען אויס ענדעקעס, די קוזיסטען אויס קוזיס, די נאַציס אין דייטשלאַנד, אין עסטרייך און אין דער גאַרער וועלט אויס נאַציס, און אַז עס זאָלען פאַר-כאַפּט ווערען בכלל אַלע מינים העמד-לעך - טרעגער: גאָלדענע, זילבערנע, שוואַרצע, גראַנאַט און פון די איבריגע קאָלירען.

איך האָב אַ פלאַן ווי אַזוי פּטור צו ווערען פון דעם חוב צו מוזען גיין צו גאַסט און וואָס נאָך ערגער איז — פון אויפנעמען געסט; ווי אַזוי פּטור צו ווערען פון די האָפנונגען צו געווינען אויף דער לאָטעריע, נושא חן צו זיין ביים פּרעזעס פון דער און יענער אינ-סטיטוציע, ביים דירעקטאָר פון דער און יענער באַנק, ביים הויז-ווירט, ביים סטרוזש, ביים ווייב, ביי דער שוויגער, בייס גבאי פון מנין און אַזוי ווייטער און אַזוי ווייטער...

איך האָב אַ פלאַן, ווי אַדורכצופירען א פולשטענדיגע ענטוואָפנונג, אויסהע-רען אויסגעבען געלד אויף טאַנקען, האַרמאַטען, אַעראָפּלאַנען, הידראָפּלאַנען דראָס - פאַרצוימונגען, מאַשינאָ-ליניעס, מאָביליזאַציעס און דעמאָביליזאַציעס, אויף שלום און מלחמה-נאָטעס, אויף אַעראָפּלאַן - רייזעס פון הויכגעשטעלטע לייט צו האַקענקרייצלעך און שוואַרץ-העמדל-דיקע, אַ סוף מאַכען צום מאָרדן אומשולדיקע יודען און בכלל שוואַכערע פון זיך, אָפּשטעלען די גזלה'ס און רויבערייען פון יודיש האָב און גוטס און בכלל שטום מאַכען אַלע אַנטיסע-מיטען, המנס און סתם פאַסקודניאַקעס...

איך האָב א פלאַן ווי אַזוי צו לעזען די יודען-פראַגע איינמאָל פאַר אַלעמאָל אויף א פולשטענדיגע ראַדיקאַלען אופן, אַזוי, אַז ביידע צדדים, סיי די גוים סיי די יודען זאָלען זיין צופרידען און זיך אויפהערען צו בויקערען און צו שטורכן, ווי אַזוי צו נעמען גאַנץ א"י און טאַקע ביידע זייטען פון ירדן און נאָך ענדער אפילו ווי אַזוי זיך אָפּצו-רעכענען מיט די ענגלענדער פאַר'ן הענ-גען צוויי יודען, כדי אַנצוהאַלטען די פּראָפּאָרץ לגבי די געהאַנגענע אַראַבישע

מענער און ווייבער שטורמען דאס בית-מדרש און דערלאזען נישט צו קיין שבועה

קיין געלד נישט בעקומען, קיין שבועה נישט געגעבען און נאך געמוזט בעצאהלען פאר שווארצע ליכט.

די שוהל-גאס האט געהאט היינטיגע וואך א סענסאציע. ס'האט זיך דארט געטומעלט ארום א שבועה, וואס ס'האט געזאלט אויסגעפיהרט ווערען פון מאן און ווייב.

די געשיכטע ווי אזוי ס'איז געקומען צו דער שבועה דאורייתא איז פאלגענדע:

דער ה' שלמה נטע פאטאזשניק פון זשעראמסקי 90 האט זיך געמאהנט 500 זלאטעס ביי א געוויסען אברהם אייזענמאן און זיין פרוי שרה שטארקמאן, וועלכע וואהנען אויף גיסערסקא און זענען אייגענטימער פון א הויז. דאס פאר-פאלק האט געלייקענט שטיין און ביין און נישט געהערט די טענות פון פאטאזשניק'ן. דער לעצטער האט זיי איינגעקלאגט אין געריכט, וואו ער האט פערלאנגט, אז ביידע, מאן און ווייב, זאלען אבגעבען א שבועה דאורייתא אין שוהל, ביים גאנצען צערעמאניאל, וואס מען איז זיך נוהג אין אזא פאל, דאס געריכט האט מסכים געווען און צוגע'פסק'ענט אזא שבועה.

די שבועה איז געווען בעשטימט אויף היינטיגע וואך, מאנטאג. אין דעם זעלבען טאג זענען ביידע בעלי-דינים געקומען אין שוהל-ארייין צו דער שבועה. היות די שוהל איז געווען פערשלאסען זענען זיי אריינגעגאנגען אין בית-מדרש, וואו מ'האט זיך גענומען גרייטען צו דער שבועה. הרב קעסטענבערג, וועלכער איז געקומען אבנעמען די שבועה האט אפעלירט צו אייזענמאנען און זיין פרוי, זיי זאלען אדורכקומען מיט פאטאזשניק'ן בטיב און זיך נישט האלטען פאר גרינג א שבועה, אפילו ווען ס'איז פארהאן דער מינדעסטער חשד פון פאלשקייט. ער האט פארגעלעגט דאס פאר-פאלק צו געבען פאטאזשניק'ן 200 זל. אין קליינע וועקסלעך, און אבי נישט צו שווערען. אברהם אייזענמאן און זיין ווייב שרה שטארקמאן זענען געווען איינגעשפארט און דוקא זיך געריסען צו דער שבועה, טענה'דיג, אז זיי האבען נישט קיין מורא פאר די חומרות און די פאלגען, וואס קענען דערפון ארויסקומען. זיי ווייסען נישט מעהר, מ'האט גע'פסק'ענט א שבועה — זענען זיי טאקע גרייט דאס מקיים צו זיין.

פאטאזשניק האט אנגעצונדען ליכט געעפענט דעם ארון-קודש, בכדי ארויסצונעמען א ספר-תורה און דערביי געשטעלט א פאדערונג, אז פריהער זאל שווערען די פרוי שטארקמאן. סהאט שוין אפשר געהאלטען דערביי, אבער אויגענבליק, האט זיך א שיט אריין געטוהן אנ'עולם פון גאס און ט'איז געווארען יענער טומל. די גאנצע שוהל-גאס איז געווארען ווי אלארמירט. ס'זענען אנגעקומען צולויפען קרעמער, קצבים און בעקערס מיט זייערע פרויען און קינדער און אלע האבען אויפגעהויבען א געוואלד, אז מען זאל נישט דערלאזען צו קיין שבועה. דער עולם האט פשוט געשטורעמט. ער האט חושד געווען, אז די וואס געהען שווערען, וועלען אבגעבען א פאלשע שבועה און דערפאר אזוי געליארעמט און זיך געגענגעשטעלט, כדי ס'זאלען ווידער נישט אנקומען קיין פרישע צרות אויף יודען. מענער און ווייבער האבען זיך אריינגעלעגט אויטצוגלייכען די צוויי בעלי-דינים און פארגעלעגט צוזאמענצונעמען 100 זל. צווישען דעם פערזאמעלטען עולם פאר פאטאזשניק'ן, וועלכער האט זיך אבער אבגעזאגט דערפון, און אונטערן דרוק פון גאנצען המון, וועלכער האט פשוט געבעטען דחמים ביי איהם ער זאל נישט גורם זיין צו א פאלשע שבועה — האט ער בעפרייט זיינע בעלי-חובות, אברהם אייזענמאן און שרה שטארקמאן פון דער שבועה.

פאטאזשניק איז אלזא ארויס נקי: נישט בעקומען די 500 זל. וואס ער האט זיך געמאהנט, צוריקגעצויגען די שבועה און ס'האט איהם נאך צוגעקאסט געלד פאר ליכט וואס ער האט געקויפט און אנגעצונדען פאר דער שבועה. פאר-דאס האט איהם דער גאנצער עולם בעגלייט מיט ברכות און איהם געווינשען און געוואונשען דאגעגען דאס פאר-פאלק, וואס איז געגאנגען צו דער שבועה, זענען אוועק נישט מיט קיין איבריגען כבוד.

גאנצע שטאדט זיך בעטייליגט אין פייערליכען אקט פון איבערפיהרען פולק. טשאכאווסקי קיין ראדאם.

זונטאג איז איבערגעפיהרט געווארען קיין ראדאם דער פוילישער העלד פולק. טשאכאווסקי. מ'האט איהם געברענגט פון דארף בוקאוונע (פשיטיקער געגענד) וואו ער איז בעערדיקט געווארען אין יאהר 1963.

טשאכאווסקי האט געקעמפט בעת דער פאווסטאניע פון יענער צייט און געפאלען ווי א גרויסער העלד פאר פוילענס בעפרייאונג.

שבת האט מען אין דער אנוועזענהייט פון פארשטעהער פון דער מאכט און מיליטער, מיטן סטאראסטא מיעשקאווסקי און דאוואודסטווא פון פולק אין דער שפיץ — אויפגעגראבען דאס קבר אין דארף בוקאוונע, פון וואנען מ'האט ארויסגענומען די ביינער מיט א געלעכערטען שארבען און זיי אריינגעלעגט אין א טרומנע.

אין דער עקסהומאציע האבען גענומען אנטייל 11 משפחה-מיטגלידער פון טשאכאווסקי'ן, וועלכע זענען געקומען פון פערשידענע קאנטען אין פוילען.

זונטאג, איידער די טרומנע איז געבראכט געווארען קיין ראדאם, זענען אבגעריכט געווארען תפילות אין אלע היגע געבעט-הייזער.

אין שוהל צום גאטעס-דיענסט איז געקומען געוו. פראקוראר קערן, אלס פארשטעהער פון טשעכאווסקי-קאמיטעט. עס זענען געקומען די יודישע זעלנער מיט צוויי אפיצירען פון היגען גארניזאן. הרב קעסטענבערג האט גערעדט אין פויליש און יודיש וועגען דער בעדייטונג פון דער טשעכאווסקי-פייערונג און הרב טייטעלבוים האט געזאגט א קאפיטעל תהלים. דער חזן ראנטאל מיט'ן כאר האבען געזונגען מה טובי און געמאכט אנ'אל מלא רחמים.

שפעטער, ארום 3 אזייגער, איז אנגעקומען פון פשיטיקער וועג דער גראנדיעזער לויה-צוג, וועלכער איז ערווארט געווארען כון צעהנליגער טויזענטער מענשען און אהן א שיעור דעלעגאציעס, צווישען זיי אויך א יודישע, וואס איז בעשטאנען פון הרב קעסטענבערג, פרעזעס דען און ד"ר גאלדבלום.

די ביינער פון פולק. טשאכאווסקי זענען אריינגעפיהרט געווארען אין שטאדט אויף א הארמאט און דורך אלע גאסען וואו דער אונענדליכער צוג האט פערביימארשירט האבען געברענט די עלעקטרישע לאמפען, ווען מ'האט זיך דערנעהנטערט צו דער בערנאדינער קירכע, וואו ס'איז אויפגעשטעלט געווארען דער מאוזאלעאום-דענקמאהל, האבען געקלינגען אלע קירכען-גלאקען. די טרומנע האט מען דאן אריינגעטראגען אין קירכע און נאך די תפילות, האט מען זי ארויסגעטראגען אויפ'ן פלאץ אין דרויסען, וואו אונטער די קלאנגען פון נאציאנאלען הימן האט מען די טרומנע אריינגעלעגט אין מאוזאלעאום עס זענען געהאלטען געווארען רעדעס און דאן האט מען געלעגט קרענץ.

בעגלייטען פולק. טשאכאווסקי אויף זיין לעצטען וועג איז געקומען די גאנצע שטאדט. די ארמעע האט רעפרעזענטירט גענעראל אוזדאווסקי; דער מאכט — דער קעלצער וואיעוואדא ד"ר דזיאדאש. די ארטיגע אדמיניסטראטיווע און קאמונאלע מאכט האבען רעפרעזענטירט סטאראסטא מיעשקאווסקי און פרעז. גזשעטשנאראווסקי. ס'איז אויך געווען א גרויסע צאהל פארשטעהער פון דער גייסטליכקייט.

גאר א בעזונדערען און קענטיגען אנטייל האט גענומען אין דער עקסהומאציע-פייערליכקייט די היגע פ. פ. ס.

פאר'ן גרינעם טיש.

מעבעל, וועקסלען און פראטעסטען.

גרויס אינטערעס האט ארויסגערופען דער פראצעס פון היגען בעקאנטען מעבעל-סוחר בערנארד גאספריד.

אין 1936 איז ה' בערנארד גאספריד ארויסגעפאהרען קיין קאלוואריע (אין גאליציע) וואו ער האט איינגעקויפט ביי די מעבעל-סוחרים א גרעסערע פארטיע מעבעל. פאר די סחורה האט ער געגעבען געלד און וועקסלען, ערקלערענדיג דערביי די סוחרים, אז די אויסשטעלער זענען רייכע מענשען און די וועקסלען זענען פרימא. ווען עס איז געקומען די צייט פון צאהלען די וועקסלען האבען זיך אנגעהויבען שיטען פראטעסטען ווי האגעל. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז די אויסשטעלער זענען גאר ארימע לייט, און קענען די וועקסלען נישט אויסקויפען. די פערפיהרטע סוחרים האבען איבערגעגעבען דעם ענין צו דער פראקוראטאר, בעשולדיגענדיג דעם ה' בערנארד גאספריד אין שווינדלעריי.

דער פראצעס איז פארגעקומען אין ראדאמער קרייז-געריכט. עס זענען ארויסגערופען געווארען 22 עדות. צווישען זיי פיעל גאליציאנער מעבל-סוחרים. דער בעשולדיקטער האט ערקלערט אז מיט די סוחרים האנדעלט ער שוין 10 יאהר און ער האט זיי אלץ בעצאהלט. ביי דער לעצטער טראנזאקציע האבען זיי נישט געפרעגט, צי די וועקסלען זענען גוט, ווייל זיי האבען געוואוסט, אז ער גאספריד, צאהלט. עס האט זיך אבער געמאכט א שלעכטע צייט און די געשעפטען זענען אוועק אזוי, אז ער האט נישט געקענט צאהלען, דאך האט ער זיי בעצאהלט 60 פראצענט און זיי האבען צו איהם נישט די קלענסטע פרעטענסיע.

די פערהערטע עדות האבען גאספרידען ארויסגעגעבען די בעסטע „אפיניע", אז ער האט זיי ערלעדיקט און זיי האבען נישט צו איהם קיין פרעטענזיעס און זיי זענען איהם גרייט ווייטער צו געבען סחורות.

דאס געריכט האט פעראורטיילט בערנארד גאספרידען אויף 6 חדשים תפיסה און די שטראף אפגעלעגט.

נאכ'ן אויסהערען די עדות האט דאס געריכט איינגעפונען, אז האקמאן איז אומשולדיג און האט איהם בעפרייט.

אידישער קצב בעפרייט פון א שווערע בעשולדיגונג

אויף דער סלאוואצקע גאס אין ראדאם וואהנט דער יודישער קצב שמואל האקמאן. ער האט אויך זיין אייגענע אבארע. מיט א געוויסער צייט צוריק האט די שטאדט-פערוואלטונג (בוי-אפטיילונג) געפאדערט א רעמאנט אויף דער שאפע און אזוי ווי האקמאן האט דעם רעמאנט נישט דורכגעפיהרט, האט איהם די בוי-קאמיסיע אנגעהאנגען אויף דער שאפע א סטעמפעל, אז ער טאר זי נישט בענוצען. ווען מען איז געקומען דאס צווייטע מאהל צו האקמאנ'ען האט מען דערזעהן, אז דער סטעמפעל איז אפגעריסען. מ'האט איהם פערקלאגט אין געריכט, וואו ער האט דערקלערט, אז נעבען איהם וואהנען א רייהע לאבוזעס, טויבען-כאפער, איז דעריבער מעגליך, אז איינער פון זיי האט דעם סטעמפעל אראבגעריסען. ער האט עס זיכער נישט געטהון.

א שילער און א יוד. סוחר אנגעקלאגט פאר גנבה און פאסערייי.

אין דער פוילישער זשעימעשלניטשע שולע זענען אויסגעפיהרט געווארען סיסטעמאטישע גנבות אויף די מכשירים. א געוויסער שילער מאטיגא האט ערקלערט דעם דירעקטאר פון דער שולע ה' טילינסקי, אז ער האט געזעהען אז דער שילער קראווטשיק רישארד פערקויפט שול-מכשירים דעם יודישען אייזען-סוחר גרשון לעדערהענדלער אויף דער סלאוואצקע-גאס. נאך אנ'אויספארשונג, איז קראווטשיק בעזייטיגט געווארען פון דער שולע און געגען איהם און דעם יודישען סוחר לעדערהענדלער איז פערפיהרט געווארען א פראצעס.

בעת דעם פראצעס האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער הויפט-בעשולדיגונג'ס-עדות מאטיגא איז אנ'אינטריגאנט און מען קען איהם נישט גלויבען און דעריבער האט דאס געריכט ביידע בעשולדיגטע בעפרייט.

אר.

מען טאר נישט פייניגען קיין שטומע בעשעפענישען.

פון דער שטאדט-פערוואלטונג האבען מיא דערהאלטען א קאמוניקאט אין וועלכען ס'ווערט אנגעוויזען ווי אזוי מ'דארף זיך אומגעהן מיט די שטימען בעשעפענישען, ווי פערד, בהמות א. ד. גל.

דער קאמוניקאט לויטעט:

מחמת דעם, וואס אפט טרעפען זיך פאלען פון פייניגען שטום-חיות, דערמאן איך, אז דאס איז א שטראפבארע זאך, וואס דערפאר דראהט ארעסט ביז 6 מאנאטען, אדער געלד-שטראף ביז 2000 זל. אדער ביידע צוזאמען. אזא שטראף אינטערליגען די אייגענטימער פון די דאזיגע בעלי חיים. אלץ איינס, צי זיי אליין ערלויבען זיך אויף דעם, אדער זיי צווינגען אנדערע צו אזעלכע מעשים.

פייניגען די שטום-חיות הייסט:

בענוצען צו ארבייט קראנקערהייט, ווען זיי זענען פערווינדעט, אדער ווען זיי הינקען-אונטער און ווען מ'האלט זיי אין שמוץ.

שלאגען איבערן קאפ, איבער די אונטערשטע טיילען פון בויך; שלאגען מיט הארטע אדער שארפע זאכען; צופיעל בעשווערען מיט לאדונגען און משאות, וואס ענטשפרעכען נישט זייערע כוחות. אדער די שלעכטע וועגען און אויך דאס צווינגען זיי צו לויפען אין א צו-שנעלען טעמפא; איבערפיהרען, איבערטראגען, אדער טרייבען זיי אויף אנ'אופן, וואס אין גורם איבעריגע פיזישע יסורים; בענוצען אזא געשפאן, וואס פערשאפט זיי וועהטאג; סטראשען זיי ביזוויליג און רייצען זיי.

אין פאל, ווען צוליב פערפייניגונג, געפינט זיך די שטום-חיה אין א צושטאנד, וואס צוליב הומאניטארע טעמים, ברויך מען זי הרג'ענען, אדער צו היילען, דאן קען די פאוויאט. מאכט פון דער אלגעמיינער אדמיניסטראציע נאך דער אונטערזוכונג פון א וועטערינאר-ארצט, פעראורדנען דאס צוטוהן אויפ'ן חשבון פון שולדיקען. דערביי קען מען אנפערטרויען א א צווייטע פערזאהן, וועלכע ווערט אנערקענט פאר ענטשפרעכענד.

שטאדט-פרעזידענט: גזשעטשנאראווסקי

לעגאליזירט געווארען די געזעלש. מחזיקי-הדת — וער הכשרות אין ראדאם.

אין „מאניטאר-פאלסקי" פון 10 ווזשעשען איז געווארען פערעפענטליכט, אז לויט א דעציזיע פון קעלצער וואיעוואדע, איז געווארען בעשטעטיגט דער סטאטוט פון דער געזעלש. מחזיקי הדת-ועד הכשרות אין ראדאם.

די ציעלען פון דער דערמאנטער געזעלשאפט זענען: כשרות, שמירת-שבת, חינוך און אנדערע געביעטען וואס זענען נוגע דעם יודישען דת.

אזעלכע געזעלשאפטען זענען שוין פון לאנג איינגעפיהרט אין אלע גרעסערע יודישע צענטרען. די געזעלשאפט איז אנ'אומפארטייאישע צו וועלכער יעדער יוד קען געהערען.

די גרינדער פון דער געזעלשאפט זענען: הרב קעסטענבערג, חיים ניימאן, ירחמיאל גוטמאן, יוסף דוד שאיעוויטש, מאטעל אייזמאן, יונה גאלדבערג, משה אלעזר בערגער, אברהם סאפערשטיין, ישראל גאלדבערג, יצחק דוד זילבערבערג, מאטעל זעלצער, יוסף ציסערסקי, חיים טענענבוים, חיים קעסטענבערג, נתן שידלאווסקי.

באנדיטען, ווי צו מאכען, אז אלע מענטשען, סיי אריער און סיי נישט אריער זאלען זיין גלייך און האבען איין און די זעלבע צרות און לייד, שמחות און פארגעניגענס, ווי אזוי מען זאל נישט דארפען האבען דאגות און בכלל נישט דארפען עסען, נישט טרינקען, נישט גיין אויף טאנץ-אווענדען, נישט געבען קיין נעקראלאגען, וואונטשען, דאנקזאגונגען, נישט וויינען, נישט לאכען, נישט חתונה האבען און אפילו נישט שטארבען...

איך האב א פלאן וואס איז בעסער פון אלע פלענער פון די גרעסטע מיניסטארען, חכמים און סתם אייזערנע קעפ, וואס טראכטען נעבעך פאר דער גאנצער וועלט און גאר באזונדער פאר זייער אייגען פאלק און דערווייל וואוינען זיי נעבעך אין א פאר צענדליג פאלאצען צעווארפענע איבער'ן גאנצען שטח פון זיין ארים לאנד נעבעך...

דער פלאן איז, אז עס זאל קומען — הערט זיך איין, א מבול אויף דער וועלט — א גרויסער, מעכטיקער שלאקס רעגן, נאך א גרעסער ווי אין נח'ס צייטען, זאל פארפלייצן דעם גאנצען ערד-קוגל און אלע ים'ען און טייכען זאלען ארויס פון זייערע גרעניצען און וואנדערן פראנק און פריי איבער גאסס וועלט און עס זאל איבער נאכט ווידער הערשן דער תוהו ובוהו און א געדיכטע פינסטערניש זאל איינהילען דעם תהום, ווי אין חומש בראשית שטעהט. און דאסמאהל, כדי אונזער מיאוס און עקלהאפט וועלטעל זאל שוין מעהר קיינמאהל קיין תחיית המתים נישט אויפשטעהן, זאל דער אויבערשטער שוין נישט מאכען אזא פעהלער ווי אין נח'ס צייטען און נישט הייסען מעהר מאכען קיין קאסטען פאר עפעס א נח מיט 40 מינים פון אנדערע בעלי חיים, כדי עס זאל זיך נישט איבער-חזר'ען חס ושלום די פריהערדיגע געשיכטע און עס זאל ח"ו נישט ווידער-אמאהל ארויסקומען אזא צביעות'דיגע וועלט ווי די איצטיגע.

און אויב דער אויבערשטער וויל האלטען זיין צוזאג און וויל מעהר קיין מבול נישט ברענגען, — איז טאקע אז אך און וועה איז צו אונז. און אויב דער פלאן מיינער טויג נישט אהן דער הילף פון רבונו של עולם — טא וואס האט איהר געוואלט, כ'זאל מאכען א מבול?

און בכלל גענומען, אויב מיין פלאן געפעלט אייך נישט — אדרבא זוכט איהר עפעס א אנדערען.

איך וויל א מבול! X

יודישע לאַקאַטאָרען בעווײנען אַ קריסטליכען הויזווירט.

בײ די יודישע אײנוואָהנער אויף מאַריאַצקאַ הערשט יעצט אַ טרויער. דאָס בעווײנען זײ דעם קריסטליכען הויזווירט פון יענער גאַס, סטאַניסלאַוו בינקאָווסקי, וועלכער איז די טעג געשטאָרבען. גאַנצע לעגענדעס דערצעהלען דאָרט די יודישע אײנוואָהנער וועגען בינקאָווסקי׳ס מעשים טובים און וועגען דעם גרויסען חסד, וואָס ער האָט אַרויסגעוויזען צו זײנע יודישע לאָקאַטאָרען.

בינקאָווסקי פערמאָגט אויף מאַריאַצקאַ 4 הײזער, וועלכע זענען מעהרסטענטײל בעוואָהנט פון יודישע לאָקאַטאָרען, אָרימע און אונפערמעגליכע. במשך 50 יאָר, זינט בינקאָווסקי איז געווען בעל-בית, האָט ער קײן אײן יודישען לאָקאַטאָר נישט אַרויסגעוואָרפען, כאָטש ער האָט געקענט דאָס גרינג בעווײזען, ווײל נישט אײנער פון זײ איז הינטערשטעליג געבליבען מיט דירה-געלד. ווי שכנים גיבען איבער, איז די אויפפיהרונג בינקאָווסקי׳ס, געווען פון אײנעם די חסידי אומות-העולם. ער פלעגט אַרומקריכען אין אַלע ווינקעלעך און נישט אויף אײן אָרט איבערגעלאָזט אויף שבת, אָדער סתם אַזוי אויף איבערצולעבען דעם טאָג. ווינטער האָט ער בײ די אָרימע מענשען נישט געוואָלט נעמען קײן דירה-געלד, נאָר געהײסען זײ קויפען פאַר דעם געלד קויהלען און קאַרטאָפעל און ערשט זומער, ווען זײ וועלען האָבען, זאָלען זײ בעצאָהלען. ער האָט זײנע אונפערמעגליכע לאָקאַטאָרען געבאָרגט געלד צו האַנדלען, אָדער אויף צו קויפען אַ פערד צו אַ דראָזשקע. דאָ נישט לאַנג, ווען ער האָט צוליב אורבאַניסטישע טעמים דורכגעפיהרט אַ רעמאָנט, האָט ער זײנעם אַ יודישען אַרבײטס-לאָזען לאָקאַטאָר געגעבען אַרבײט, וואָס איז בעשטאַנען אין גראָבען ערד. יענער איז צופרידען געווען, עלעהיי ער וועט אָבאַרבײטען אַ פּאָר זלאָטעס אויפ׳ן חשבון פון זײן נישט בעצאָלטען דירה-געלד. אָבער ווי ערשטוינט איז ער געבליבען, ווען זײן הויזווירט איז געקומען צו איהם צולויפען ערב שבת אַ פערשוויצטער, אַ פערסאָפּעטער און נאָך אויף א י ה ם אָנגעשריגען, הלמאי ער האָט איהם נישט דערמאָנט צו בעצאָהלען דעם אַרבײטס-לוין פון אַ גאַנצע וואָך. פון ד י ר ה-ג ע ל ט האָט ער נישט דערמאָנט קײן וואָרט, נאָר ער האָט זיך נאָך פערענטפערט, אַז ער האָט פריהער נישט געדענקט וועגען דעם און ס׳איז איהם אַרויס פון קאָפּ און ער האָט זיך ערשט אַצינד דערמאָנט.

גאָר בעזונדער הערט מען פון דעם זעלבען אײדעלען קריסט בינקאָווסקי, אַז ער האָט פיעל יודישע לאָקאַטאָרען אײנגאַנצען אָוועקגעשטעלט די פערלעגענע דירה-געלדער און נאָך דערצו פערגרינגערט זײ דאָס צאָהלען פאַר די לויפענדע חדשים און קוואַרטאַלען, אין קלענערע ראַטעס. מיט אײן וואָרט, ער האָט מיט זײ גומל-חסד געווען און געטהון פאַר זײ פיעל גוט׳ס.

אויף דער לויה פון בינקאָווסקי איז געגאַנגען די גאַנצע גאַס יודען. זײ האָבען געקויפט דעם שענסטען קראַנץ און אויפ׳ן צמענטאַזש דערמאָהנט זײן נאָמען מיט אָהן אַ שיעור שבחים.

בינקאָווסקי איז אַלט געווען 70 יאָהר און ער האָט איבערגעלאָזט קינדער, וועלכע ווײזען זיך אַרויס אַלס נאָכפאָלגער פון גוטען און אײדעלען טאַטען.

וויפיעל יודישע הויזווירטען וואָלטען זיך געמעגט אַראָבנעמען פון דעם אַ מוסר-השכל?

שלום לעסקאַ בעמיהט זיך רעהאַבּיליטירט צו ווערען פאַרין העכסטען געריכט

די טעג האָט דאָס העכסטע געריכט פערענדיגט דאָס פערהערען די עדות אינ׳ם איצט שוין היסטאָרישען פּראָצעס פון שלום לעסקאַ דעם הויפּט-אָנגעקלאַגטען אין גרויסען פשיטיקער פּראָצעס.

ווי בעוואוסט איז שלום לעסקאַ ענדגילטיג פערמשפּט געוואָרען אויף 6 יאָר תפיסה. אַלע אינסטאַנצען האָבען אָנערקענט, אַז שלום לעסקאַ האָט בעת די פשיטיקער געשעהענישען דערשאָסען דעם פויער וויעשניאַק.

לעסקאַ האַלט די גאַנצע צײט דאָס ער איז אונשולדיג, אַז דאָ איז פאָרגעקומען אַ מורא׳דיגער יוסטיץ-טעות איבער איהם.

זײן פערטײדיגער, דער בעריהמטער אַדוו. שומאַנסקי האָט טאַקי אַרײנגעטראָגען נאָך יאַנואַר אין העכסטען געריכט אַ סענסאַציאָנעלע ווענדונג וועגען רעווידירען שלום לעסקאַ׳ס פּראָצעס. אין זײ אָנקלאַגע האָט דער פערטײדיגער זיך פערופען אויף דער עקספּערטיזע פון בעריהמטען פּראָפעסאָר דר. וואַכהאָלץ, וועלכער האָט אויף אײגענער האַנד צוזאַמען מיט אַנדערע 10 ספּעציאַליסטען דורכגעפיהרט, אַ לאָקאַלע וויזיע אין פשיטיק. די עקספּערטען האָבען אַרויסגעזאָגט זײער מײנונג, אַז לויט דער ריכטונג פון די שאָסען, וועלכע לעסקאַ האָט אָבגעגעבען, איז אונמעגליך, אַז די קויל זאָל האָבען געטראָפען אין וויעשניאַק׳ן. ווי בעוואוסט, האָבען אַלע אינסטאַנצען טראָץ דער פאָדערונג פון די פערטײדיגער אָבגעוואָרפען דעם פאָרשלאַג פון דורפיהרען אַ לאָקאַלע וויזיע. שטיצענדיג זיך אויף דער מײנונג פון פּראָפ. וואַכהאָלץ און די איבריגע עקספּערטען בעט טאַקי דער פערטײדיגער דאָס העכסטע געריכט זאָל פעראָרדנען די רעוויזיע פון פּראָצעס.

דאָס העכסטע געריכט האָט אין משך פון עטליכע חדשים גאַנץ גענוי זיך בעקענט מיט דער אָנקלאַגע און אויסגעהערט די דערמאָנטע עקספּערטען, ווי אויך פיל עדות, וועלכע האָבען אָנגעגעבען אַ גאַנצע רייהע נײע פאַקטען.

דער בעשלוס פון העכסטען געריכט וועט בעקאַנט ווערען אין עטליכע טעג אַרום.

דין-תורה איבער אַ לאָקאַל אין שפּיטאָל-בנין.

צווישען דעם געוועזענעם אינטענדענט פון יודישען שפּיטאָל ה׳ אַדלער מיט׳ן שפּיטאָל-קאָמיטעט און דער דירעקציע, ציהט זיך שוין לאַנג אַ סכסוך איבער דער וואָהנונג, וואָס ה׳ אַדלער פערנעמט אין דער געבײדע פון שפּיטאָל.

דער דאָזיגער סכסוך איז ענטשטאַנען באַלד נאָכדעם, ווי דאָס שפּיטאָל איז רעמאָנטירט געוואָרען און איבערגעגאַנגען צו דער גמינע. ה׳ אַדלער איז דאַן שוין מעהר נישט געווען טעטיג אויפ׳ן דאָזיגען אַמט און דעריבער איז געוואָרען אַקטועל די פראַגע, אַז דאָס שפּיטאָל זאָל אויך איבערנעמען די וואָהנונג. אויף דעם באָדען זענען פאָרגעקומען פּראָצעסען, וועלכע האָבען זיך געענדיגט דערמיט, וואָס אויף ה׳ אַדלער אין אַרויסגעגעבען געוואָרען אַן׳עקסמיסיע. די עקסמיסיע איז אָבער נישט אײסגעפיהרט געוואָרען און די אַנפיהרער פון שפּיטאָל האָבען זיך געווענדעט צום ה׳ אַדלער מיט בקשות און התראות ער זאָל פרײוויליג אָבגעבען די וואָהנונג נישט דערלאָזענדיג צו קײן עקסמיסיע.

דער ענין האָט זיך אַזוי לאַנג געשלעפּט, ביז ס׳איז בעשטימט געוואָרען צו געהן צו אַ דין-תורה. ווי מען הערט האָט די דין-תורה גע׳פּסק׳ענט צוגעבען דעם ה׳ אַדלער אַ געוויסע סומע אָבטרעט-געלד, אָדער אַלס ענטשעדיגונג און איבערגעבען די וואָהנונג צו דער שפּיטאָל-פערוואַלטונג.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם, הערט מען אויך, אַז נאָכדעם ווי דער לאָקאַל פון ה׳ אַדלער וועט ווערען פרײ, זאָל דער קימפּעטאָרען-פעראײן דאָרט אײנאָרדנען אַן׳אַנשטאַלט פאַר געווינערינ׳ס.

געבּרידער האַנצבּערג

האָבען געעפענט

אַני׳ ערשטקלאַסיגען רעסטאָראַן

א. ג.

«קאַפע-באַר»

וואַרשא, גראַניטשנאַ 1

בעסטע, געשמאַקפולע און כשר׳ע עסענס

אונטער דער אויפזיכט פון אַ ספּעציעלען נאַמן.

אַלע ראַדאָמער, וואָס קומען קײן וואַרשאַ דאַרפען געדענקען דעם אַדרעס און בעזוכען דעם פײנעם רעסטאָראַן פון זײערע לאַנדסלײט.

מ׳גנב׳עט מזוזות.

די יודישע מזוזה איז, ווײזט אויס, געוואָרען אַ חשוב אַרטיקעל. לעצטענ׳ס הערט מען וועגן גניבות פון מזוזות וואָס הענגען אויף די טהירען פון דרויסען. אויף טייל ערטער האָט מען די מזוזות בעוואָרפען מיט בלאָטע און דערנאָך אַראָבגעריסען.

יעצט ווערען דאָרט די מזוזות אויפגעקלאַפּט פון אינווענינג, אין די שטובען, כדי ס׳זאָל קײן בייז אויג נישט פערשאַטען...

צום אָנדענק פון ד״ר מיכאל אַבּראַמאָוויטש.

די געזעלשאַפט „טאַז״ אין ראַדאָם הויבט אָן לויט׳ן מוסטער פון די פריהערדיגע יאָהרען די ערנעהרונג׳ס-אַקציע פאַר די אָרימע קינדער. כדי צו בעעהרען מײן פרײנד ד״ר מיכאל אַבּראַמאָוויטש ע״ה, אונזער לאַנדסמאַן, וועלכער האָט זײן גאַנץ לעבען געשטרעבט זיך אומצוקעהרען אין זײן געבורטס-שטאָדט צו קענען אַרבײטען לטובת דער היגער געזעלשאַפט — שפּענד איך 50 זל. אויפ׳ן דערמאָנטען צוועק און אויף דעם וועג רוף איך די פרײנד און סימפּאַטיקער פון פערשטאָרבענעם זײ זאָלען אויך מנדב זײן און אַזוי אַרום אונטערשטיצען די ווייטערדיגע אַקציע.

ד״ר קעלעוואַרים.

אַ מיטאָג פאַר די אַלטע לײט אין מושב-זקנים.

דינסטאָג, י״ד חשון, פאַלט אויס די צווײטע יאָהר-צײט פון דער חשוב׳ער פרוי יוכבד ראָזענבערג, וועלכע האָט בײ איהר לעבען געטהון אַ סך גוט׳ס.

אין טאָג פון דער יאָהר-צײט, שפּענדען איהרע זיהן 30 זל. אויף אַ מיטאָג פאַר די אַלטע לײט אין מושב-זקנים אַ טאָג פריהער, ד״ה מאָנטאָג, אין טאָג פון קריאת-התורה, וועט מען דאַווענען אין שוחל פון מושב-זקנים און אָבריכטען אַן׳אַזכרה לזכרון נשמתה. אין טאָג פון דער יאָהר-צײט וועלען די זקנים אַ חוץ דאַוונען, אויך לערנען אַ פּרק משניות.

די קוואַל פון נאַציאָנאַלער קראַפט און ענערגיע.

רעדע פון פּרעזעס פון צענטראַלען שפּאַרזאַמקײטס-קאָמיטעט ד״ר ה. גרובּער.

(ב. א. ת.7) וואַרשא (י. ט. א.) דער פּרעזעס פון דעם צענטראַלען שפּאַרזאַמקײט׳ס-קאָמיטעט פון דער פּוילישער רעפּובּליק ד״ר ה. גרובּער האָט דעם 29-טען ד. מ. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם „שפּאַרזאַמקײט׳ס-טאָג״ געהאַלטען אַ רעדע דורכ׳ן ראַדיאָ אין וועלכער ער האָט ערקלערט צוו. אַנד.

יעדעס יאָהר פייערען מיר אין פּוילען דעם „שפּאַרזאַמקײט׳ס-טאָג״ גלײך ווי דאָס טהוען אַלע ציוויליזירטע פעלקער. הגם די שפּאַרזאַמקײט האָט נישט אויסבערפעלכליך די זעלבע צוציהונג׳ס-קראַפט ווי אַנדערע פײערונגען, וואָס זענען קאָליר-פול און פערבונדען מיט פרייד און סענטימענט, דאָך געווינט דער טאָג אַלץ מעהר פערשטענדניש און פּאָפּולאַריטעט. שפּאַרזאַמקײט אַלס קאָלעקטיווע טעטיגקײט שפּיגעלט אָב אַ גרונד-מעלה פון פאָלק און שאַפט די פעהיגקײט צו אונאויפהערליכער ענטוויקלונג, אונאָבהענגיג פון דער לאַגע און געשעהענישען.

אין דעם זין רוקט אַרויס דער שפּאַרזאַמקײט׳ס-טאָג פאַר אַלע בירגער אַ פליכט אָבצוגעבען זיך אַ דין-וחשבון פון דער גאַנץ-יאָהריגער אַרבײט בײם פערגרעסערן די ווירטשאַפטליכע כוחות און פון דער צווײטער זײט דערמאָהנט דער דאָזיגער טאָג, אַז מען דאַרף טראַכטען וועגען מאָרגען און זיך צוגרײטען בעצײטענ׳ס צו די אונזיכערהײטען פון גורל, וועלכע מען דאַרף בעזײטיגען אָדער לינדערען.

ווען מיר וועלען מאַכען אַ בילאַנס פון די אָנשטרענגונגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אין פּוילען פאַר די לעצטע יאָהרען, זעהען מיר ווי קאָנסעקווענט עס געהט פאָראויס דאָס פאָלק און די מלוכה. מיט יעדען יאָהר ווערען די דאָזיגע אָנשטרענגונגען אַלץ מעהר קאָאָרדינירט און ווירקזאַם, אַלץ שטאַרקער ווערט די ווירטשאַפטליכע קראַפט.

מיר מאַרשירען זעלבסשטענדיג, די פּראָגראַם-פּרינציפּען פון דער פּוילישער ווירטשאַפט שטאַמען שוין נישט פון אויסלענדישע אימפּולסען, נאָר זײ ווערען געלײטערט אויסשליסליך און אונבויגזאַם מיט׳ן פּרינציפּ פון פערטײדיגען די פּוילישע אינטערעסען און שאַפען אויסשליסליך פּוילישע קאַפּיטאַלען. האָבענדיג אַ פערשטענדניש פאַר דער נויטווענדיגקײט פון צוזאַמענלעבען מיט אַנדערע פעלקער שאַפען מיר אָבער אַ פעלד פאַר דעם פּוילישען אינדוסטריעלען מאַרק, פאַר׳ן האַנדעל און איבערהויפּט פאַר דעם פּוילישען אַרבײט׳ס-מאַרק, כדי ווי גלײכע מיט גלײכע פאַרטזעצען די צוזאַמענאַרבײט מיט אויסלענדישע מערק.

עס זענען אָבער געווען סיטואַציעס, ווען מיר האָבען אָבסערווירט אַן׳אונבעגרינדעטע נערוועזיטעט געשפּײזט דורך פּלאַקאַטעס, אויף וועלכע עס האָט פּאַראַזיטירט די שפּעקולאַציע. דער לעצטער דרוק אויף די אײנשפּאַרונג׳ס-אינסטיטוציעס איז געווען אַ בולט׳ער בעווײז דערפון. הגם די דאָזיגע אינסטיטוציעס האָבען שוין נישט אײנמאָהל דאָס בעוויזען, האָבען זײ איצט ווידער געמוזט אויסהאַלטען דעם עגזאַמען פון זײער טיכטיגקײט און פאָרזיכטיגקײט בײם ווירטשאַפטען מיט די קאַפּיטאַלען, וואָס זענען זײ אָנפערטרויט געוואָרען און האָבען נאָכאַמאָהל בעוויזען, אַז זײ זענען פינאַנסיעל קרעפטיג און פעראַנטוואָרטליך. גערעכט זענען שטענדיג די יעניגע, וועלכע האָבען צוטרוי צו דער קראַפט און אויטאָריטעט פון די מלוכהשע אײנריכטונגען און היטען אָב רוה און זעלבסטבעהערשונג.

ווען מיר רעדען וועגען שפּאַרזאַמקײט, מײנען מיר נישט נאַטירליך אַן׳איבערגעטריבענע צוריקגעהאַלטקײט און דאָס אָבזאָגען זיך צו בעפרידיגען די דרינגענדע בעדערפענישען. פערקערט, שפּאַרזאַמקײט איז קלוג אויסצוגעבען, דאָס איז אַ לעבענ׳ס-קלוגשאַפט, וואָס שאַצט אָב די געשעהענישען נישט פון שטאַנדפּונקט פון לויפענדען מאָמענט, נאָר מיט געדאַנק, אַז יעדע שעה קען אונז אוועקשטעלען פאַר אַ שווערער לאַגע. אַז נאָך די טעג פון פרײד קענען קומען טעג פון נויט.

אַרויסגעהענדיג פון דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט פּראָפּאַגירען די שפּאַרזאַמקײט׳ס-אינסטיטוציעס דעם גלויבען אין מאָרגען און זײ פערפלאַנצען צוטרוי. מען מוז קאָנסעקווענט בויען אַ גרויס און ווירטשאַפטליך מעכטיג פּוילען. די אײנשפּאַרונגען פון די ברייטסטע שיכטען פון די געזעלשאַפטען דאַרפען דעריבער רוהיג ערפילען זײער שפּעציפישער ראָל, צו וועלכער זײ זענען בעשטימט. לאָזען מיר געדענקען, אַז מיט זײער וואוקס וועט אויך שטײגען דער ווירטשאַפטליכער און מאָראַלישער אויטאָריטעט פון פּוילען סײ כלפּי-פנים, סײ כלפּי חוץ. קלײנע קאַפּיטאַלען, וואָס ווערען געבראַכט אין אַ מאַסען-בעוועגונג און אײנגעשפּאַנט אין ראַהמען פון פּראָדוקטיווער אַרבײט, דאָס איז די גאַראַנטיע פון אַ גוטער ווירטשאַפט אין פּוילען.

פיעל האָבען מיר דורכגעמאַכט אין די לעצטע יאָהרען און פיעל וועלען מיר נאָך מוזען זיך לערנען, אָבער דער מאַכט נישט קײן טעותים, ווער עס לערנט זיך. די פּוילישע פינאַנס-אינסטיטוציעס און פיעל אונטערנעהמונגען האָבען שוין אויסגעצאָהלט זײערע אויסלענדישע פערפליכטונגען און היינט שטיצען זײ זיך כמעט אויסשליסליך אויף אינלענדישע קאַפּיטאַלען. די עמיסיאָנס-אינסטיטוציע האָט בעדײטענד פערגרעסערט די גאָלד-זאַפּאַסען און די גלײכגעוויכט פון בודזשעט בעפעסטיגט די ווירטשאַפט אויף סאָלידע יסודות.

דער דאָזיגער מצב בעפרעכטיגט אונז פולשטענדיג דערצו, אַז מיר זאָלען זײן אָפּטימיסטען, אַז מיר זאָלען פילען אויסדריקליך די ווערט פון די פּוילישע כוחות, אַז מיר זאָלען האָבען צוטרוי צו דער צוועקמעסיגקײט פון פּוילישער אָרגאַניזאַציע, פּוילישע פינאַנס-אינסטיטוציעס און מיר זאָלען זײן זיכער, אַז נישט דער פּעסימיזם, נאָר דאָס בעוואוסטזײן פון אײגענע קרעפטען איז דער הויפּט-בעדינג פון צוטרוי און גלויבען אין דעם מאָרגען.

מיר פײערען דעם הײ-יעהריגען שפּאַרזאַמקײטס-טאָג אין אונגעוועהנליכע אומשטענדען. זײ עפענען נײע פּערספּעקטיווען פאַר דעם נאַציאָנאַלען, קולטורעלען און ווירטשאַפטליכען לעבען פון פּוילען. עס האָט זיך צוריקגעקעהרט קײן פּוילען דאָס אוראַלטע ערד, וואָס איז רײך אין נאַטירליכע אוצרות און אינדוסטריע. עס האָט זיך צוריקגעקעהרט צו זײן לאַנד אַן׳אַרבײטסזאַמע בעפעלקערונג, וואָס איז אָפּפערוויליג ביז גאָר. נאָך יאָהרען פון אונערשיטערליכען אויסדויער פון דער פּוילישער בעפעלקערונג אין שלעזיען האָט זיך דאָס פּוילישע ערד פעראײניגט אין אײן אײניגעס גאַנצעס.

פּוילען האָט געגעבען דער וועלט אַ בעווייז פון סאָלידאַרער און קאָנסעקווענטער האַנדלונג. עס איז נישט געגאַנגען לאיבּוד די ערפאַהרונג פון די לעצטע 20 יאָהר. מיר רעכענען און מיר קענען ווײטער רעכענען אויף זיך אַלײן. אונזער צוקונפט וועלען מיר בויען מיט אײגענע אַרבײט און אָנשטרענגונג. מיר ווילען נישט אויסטראַכטען קײן שום נײעס, מיר נעהמען אָן דעם אַלטען אונערשיטערליכען אמת, אַז די ענערגיע, אויסדויער זענען די פּשוטסטע און טיפסטע אמת. אין אונזער אַרבײט לויכטען פאַר אונז די ווערטער פון מיליטערישען הויפּט-פיהרער מאַרשאַל שמיגלי-רידז: „אָהן דעם געדאַנק וועגען דער צוקונפט קען זיך נישט ענטוויקלען קײן שום לעבען, קײן שום פאָלק, קײן שום מלוכה״.

פּוילען טראַכט וועגען דער צוקונפט.

פאראייניגטער ראדאמער רעליעף שיקט א רענטגען-אפאראט פארן יודישען שפיטאל אין ראדאם.

דער רענטגען קאסט איבער 2000 דאלאר.

עהערנעכטען, מיטוואך. איז אנגעקו־מען א בריעף פון פאראייניגטען ראַ־דאמער רעליעף אין ניו-יארק, אדרעסירט צו די ה"ה משה רובינשטיין און סט. קוראווער.

מיר ברענגען דא דעם בריעף וועל־כער לויטעט ווי פאלגענד:

פריינד קוראווער און משה רובינ־שטיין, זייט וויסען, אז דער ראדאמער רעליעף האט געקויפט א רענטגען-מאשין מיט אלע איינריכטונגען פון בעסטען מאדעל, וואס בעטרעפען איבער 2 טויזענד דאלאר. אין עטליכע טעג ארום ווערט דאס איבערגעשיקט קיין ראדאם און א פערטרעטער פון ווארשא וועט קומען און אלעס איינריכטען און צייגען, ווי אזוי צו פערוואלטען מיט דעם מא־שין, ווייל עס איז אלעס בעצאהלט דערפאר. ווען דער מאשין וועט קומען וועט איהר דארפען אבצאהלען 100 דא־לאר גרעניץ-צאל.

פריינד קוראווער, איהר געדענקט, אז דער דאקטאר קעלעווארם האט צו־געזאגט צו קויפען די איינריכטונגען פאר דעם מאשין, נאר מיר האבען איינגעזעהן, אז דאס וועט זיין צו-שווער, ווייל די איינריכטונגען קאסטען 500 דאלאר. מיר האבען דאס בעצאהלט און געשיקט, אז איהר זאלט אלעס האבען.

ה' קוראווער און רובינשטיין, דער רעליעף אין אמעריקא גיעט אייך די פולמאכט צו זיין פעראנטווארטליך פאר דער מאשין צו אמעריקא. איהר וועט בעקומען אין עטליכע טעג ארום די נויטיגע פאפירען פון אונז צו גאראנ־טירען דעם רענטגען ווי אזוי דער רעליעף וועט אייך אנווייזען.

מיט בעסטען גרוס
משה ראדאמסקי, סעם גראספעלד
דזא בירענבוים.

געגראבען אונטער יענעמען און – אליין אריינגעפאלן

א מעשה מיט א בוידעם וועש, מיט א שקר-בלבול און מיט... 240 זל.

פארהאן א ווערטל: „נאך א שרפה ווערט מען רייך". רויזע די מאגליארקע האט געהאלטען. אז נאך א גנבה קאן מען אויך רייך ווערען. ס'איז אבער געשעהן אנדערש און לא די, וואס זי איז נישט רייך געווארען, האט זי נאך גע'פטר'ט צום עסק 240 זלאטעס, די מעשה פון דער געשיכטע שטעלט זיך אזוי פאר:

אין דער נאכט פון זונטאג אויף מאנטאג האבען גנבים „אראפגעטראגען" א בוידעם וועש. געשעהן איז עס אויף מאלטשעווסקי גאס נומ. 9, די געליטע־נע זענען געווען: דער ה' מלך פישמאן, פאליציי-פוזשאדאווניק ליפינסקי און די אויבענדערמאנטע רויזע זינגערמאן, וועלכע מ'רופט די מאגלארקע (זי האט געהאט א מאגיעל).

דער ה' מלך פישמאן און דער ה' פוזשאדאווניק האבען געהאט הענגען כמעט די גאנצע וועש, דאגעגען זינ־גערמאן האט געהאט הענגען אויפ'ן בוידעם עטליכע שטיקלעך וועש.

איז אט די קלענסטע געליטענע האט דווקא געוואלט נעמען די גרעסטע אנט־שעדיקונג. פון וועמען? — הערט און שטוינט!

רויזע זינגערמאן האט געמאלדען דער פאליציי, אז נישט קיין אנדערער נאר מלך פישמאן, דעם, וועלכען מיר אלע קענען פאר אנ'ערענטליכען מענש, אז ער האט דאס אונטערגעשיקט די גנבים. דערביי האט ער געמא־דען, אז איהר פעהלט וועש פאר 180 זלאטעס. דער חשבון איז געווען א גוטער: מלך פישמאן האט אינטערגעשיקט גנבים, וועט ער דאך דארפען בעצאלען פאר דער וועש, וועט מען נעמען 180 זלא־טעס א. א. וו.

פאליציי האט קיין ברירה נישט גע־האט און דורכגעפיהרט א רעוויזיע ביים ה' פישמאנען און קיין וועש נישט... געפונען.

נאך דער רעוויזיע האט דער ה' פישמאן פארלאנגט, אז היות רויזעס מאן, נטע זינגערמאן איז יענע וואך צוריקגעקומען פון רער „ישיבה", וואו ער איז אפגעזעסען אן אורטייל פון 6 מאנאטען, זאל מען ביי זיי מאכען א רעוויזיע.

בעת די רעוויזיע איז די פאלי־ציי געווען איפאלענד, וואס ביי די זינגערמאנעס איז כמעט די גאנצע וועש דא אין דער היים, אין דער צייט וואס זי בעקלאגט זיך, אז מ'האט איהר צוגענומען פאר 180 זל. חוץ דעם האט פאליציי געפונען 240 זלאטעס קאסע געלט, וועלכע זי האט גלייך צוגענומען און נטע זינגערמאנען אפגעפירט אין קאמיסאריאט אריין, חושד זייענדיג אים, אז דאס האט ער גראד געקענט אונטערשיקען זיינע „ישיבה"-חברים.

דער סוף פון דער געשיכטע — די גנבה איז געפונען געווארען אין א קעלער אויפן הויף פון טעאטער „ראזו־מאיטאשטשי".

דער ה' מלך פישמאן וועט מן-הסתם מאכען א גוטען קידוש און... נטע זינ־גערמאן וועט זאגען רבנן-קדיש נאך די 240 זלאטעס.

Zakład bandażowniczy
A. AKERBERG
(dawniej D. Goldberg)
SPECJALNOŚĆ pasy rupturowe, brzuszne, pępkowe, suspensoria i t. p.
Zamówienia ściśle dostosowane są do potrzeb klijenteli i wykonywane według wskazówek WP.P. Lekarzy.
Przyjmuje się również wszelkie reperacje.
Radom, ul TRAUGUTTA 62 (dawn. Długa 3)

יעדער מינוט איז טייער

ווען דער מאן איילט זיך אינדערפריה צו דער ארבייט, די קינדער אין שולע און אויף די הויז-ווירטין לאסטען פיעל ווירטשאפטליכע פליכטען, דעמאלסט איז ספעציעל חשוב די פערטיגע מישונג „ענרילא" וועלכע פערגרינגערט בעדיי־דייטענד דאס צוגרייטען קאווע אויף פריהשטיק, די דאזיגע מישונג, וועלכע מען קויפט פערטיגערהייט צום בענוצען אין צעמאהלענעם צושטאנד, קאכט זיך אויף אין דריי מינוט און מיר האבען שוין פערטיגע אויסגעצייכענטע קאווע וועלכע איז נאך דערצו אזוי ביליג.

73 ער — 31 זי

ס'האט איהם געקאסט טויזענד זל. די חופה-נאכט.

דער 73 יעהריגער שלום ג. פון ק. האט דעם זונטאג חתונה געהאט אין ראדאם מיט די 31-יעהריגע גרושה שיינדעל פ. פון ראדאם. מען האט גע־פראוועט א חתונה כדת וכדין, און די געסט האבען זיך משמח געווען.

צומארגענס אינדערפריה האט דער אלטיטשקער זיך ארומגעזעהן, אז עס פעהלט איהם 1100 זלאטעס.. עס איז געווארען א געוואלד און א געשריי, שכנים זענען זיך צוזאמענגעלאפען און מיט „פאראד" האט מען געפיהרט דאס „יונגע" פאר-פאלק צום רב קעסטענבערג. דער 73-יעהריגער יונגערמאן מיט א גרויסע גראהע בארד האט דערצעהלט די גאנצע געשיכטע, וואס איז מיט גע־שעהן באלד די ערשטע נאכט, אז זיין „בעשערטע" האט נישט געמיינט די הגדה נאר די קניידלעך.

דער רב האט געהייסען אבגעבען דעם אלטען די גאנצע סומע און נאר 100 זל. זאל ער איהר געבען אלט ענ־טשעדיגונג.

דער גט איז בעשטימט געווען אויף נעכטען דאנערשטאג.

איך האב דעם כבוד בעקאנט צו מאכען מיינע געערטע קונדען דאס
איך האב צוריק געעפענט א **מאנופאקטור געשעפט**
ס. ג. גאלדפארב
זשעראמסקיעגא 25
אין הויף
וועלכעס איז שטענדיג רייך פארזעהן אין א אויסוואהל פון די מאדערנסטע און בעסטע שטאפען ווי: קאמענגארן, שעוויאטן און פאלטאנס פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער פאבריקען.
די סחורות פארקויף איך צו זעהר נידריגע פרייזען און גוטע באדינגונגען.
האפענטליך וועלן מיינע געערטע קונדן באזוכען מיין געשעפט.
פארזיכער' אייך רעעלע און גוטע באהאנדלונג.
מיט אכטונג **פעלטע גאלדפארב**

דאס לעבען אין קעלץ.

ארום דעם מארד אין ביאלאגאן.

ארום דעם אויסגעפיהרטען דרייסטען מארד אויפן יודישען איינוואהנער משה קרישטאל, ווערט געפיהרט א שטרענגע אויספארשונג. איינעגע פערדעכטיגע פערזאנען זענען פערהאלטען געווארען. ס'איז צו האפען, אז די פאליציי-מאכט וועט קומען אויף די שפורען פון די פארברעכער. אין צושטאנד פון דער בעפאלענער פרוי קרישטאל, איז אריינ־געטרעטען א בעדייטענדע פערבעסע־רונג. אזוי, אז זי איז אויסער לעבענס־געפאהר.

געשטארבען די עלטסטע פרוי אין קעלץ

אין עלטער פון הונדערט און פינף יאהר איז געשטארבען אין ארטיגען „בית-זקנים" די עלטסטע פרוי אין קעלץ, בלימע לאנגער — טענענבוים, וועל־כע האט איבערגעלאזט זיהן, טעכטער, אייניקלעך און אור-אייניקלעך. אין די לויה האט זיך בעטייליגט א גרויסער עולם, דערונטער זקנים און זקנות פון „בית-זקנים" מיט וועלכע זי האט זיך מיט איניגע טעג צוריק געזעגנט.

צי וועט קומען צו א פעראייניגונג פון „מכבי" און „הפועל"?

ווי מיר האבען שוין זיינער צייט געמאלדען, איז דער „מכבי" בעזייטיגט געווארען פון זיין לאקאל. אזוי, אז דער קלוב-אינווענטאר געפונט זיך ביי פרי־וואטע מענשען.

אין צוזאמענהאנג מיט דער געשא־פענער לאגע, איז ענטשטאנען ביי די ארטיגע ספארט-ליבהאבער א פלאן ווע־גען פעראייניגען די ביידע קלובען אין איין שטארקען קלוב און צו דעם צוועק איז פארגעקומען א פערזאמלונג. אין לאקאל פון „הפועל". ליידער אבער אין גאנג פון די ווייטערדיגע אינטערהאנד־לונגען, איז פון דעם פעראייניגונג'ס-פלאן גארנישט געווארען, דען „מכבי" האט געזאלט וועלן האבען א בעזונדערע באקס-סעקציע. איבריגענ'ס אזוי „מכבי" ווי „הפועל" וואלפען גענענזייטיג אויף זיך די שולד דערפאר. איצט שטעלט זיך די וואך פאר אזוי: „מכבי" האט א טעניס-קארט אנ'איינגענעם, און איז אהן א לאקאל, דאגעגען „הפועל" האט א לאקאל. אבער שולדיג חובות. אזוי זעהט אוים די ווירקליכע לאגע פון הי־געו יודישען ספארט.

ס'איז בעדויערונג'ס-ווערט אלענפאלס וואס פון דער געפלאנטער פעראייניגונג איז גארנישט געווארען.

געקומען איניגע פליטים פון דייטשלאנד

צוליב דער ארויסשיקונג פון דייטש־לאנד, זענען איניגע ענטלאפענע יודען געקומען פארלויפיג צו זייערע קרובים קיין קעלץ.

פאפולערער צוג קיין ווארשא

אויפ'ן נאציאנאלען אינאבהענגיקייט'ס־יו"ט פון עלפטען ליסטאפאד ווערט ארגאניזירט א פאפולערער צוג קיין ווארשא.

שטאדט - ראט זיצונג

נעכטען, דאנערשטאג, איז פארגעקומען א זיצונג פון שטאדט-ראט, אויף וועלכער ס'זענען בעטראכט געווארען איניגע שטאדט'ס-פראבלעמען.

א דאפעלטע „טראנזאקציע"

ברוך גאשזדזינסקי האט געקויפט ביי מאיר קויפמאן (באדזענטינסקא-גאס 30) מעטער דעמבינע פאר איניגע הונדערט זלאטעס. וועלכע קויפמאן האט שפעטער דאס פערקויפט דוד פרייס'ן. מיט דעם ענין פערנעמט זיך די פאליציי.

דער „לינת-הצדק" אין א נייעם לאקאל

דער „לינת-הצדק" איז לעצטענס איבערגעטראגגען געווארען אין לאקאל פון קליינהענדלער-פעראיין, וואו ס'איז אויך אדורכגעפיהרט געווארען א גע־העריגער רעמאנט. ס'איז ווערט אונטער־צישטרייכען, אז פיעל פאבריקען. זאגאר אויך קריסטליכע, האבען צוגעשטעלט אומזיסט פאר בען-מאטעריאלען צום רע־מאנט, און אויך מאלארזשעט האבען געארבייט אהן שום האנאראר.

פון דער רעוויזיאניסטישער בעוועגונג

דער ארטיגער „ביתר" האט איצט בעקומען א שיינעם לאקאל אויפ'ן מארק-פלאץ (פיאטראווסקי'ס הויז) און טרעט צו, צו אנ'אינטענסיווע ארבייט. קירצליך זאל אין קעלץ פארקומען א קרייז-קאנפערענץ מיט דער בעטייליגונג פון פאליטישען לייטער פון נ. צ. א ד"ר שעכטמאן. און אנד.

רעמאנט אין ציוניסטישען קלוב

אין ציוניסטישען קלוב ווערט אדורכ־געפיהרט א גרינדליכער רעמאנט. אז מ'שמועסט אורבאניסטיק...

ענערגישע ארבייט ביי דער שאפונג פון יוגענד-קלוב

לעצטענ'ס איז א דאנק דער פערי־אינטערסירונג פון איניגע יוגענד-טהוער איז מען צוגעטרעטען צו רעאליזירען דאס שאפען פון א יוגענד-קלוב. צו דעם צוועק ווערט געפיהרט א ברייטע געלד-אקציע.

אויטא - קאטאסטראפע

אויף רוג שיענקיעוויטשא און פלאנטי איז אנ'אויטא איבערגעפאהרען ישראל שטארקמאן, וועלכער איז פון האסטיגען קלאפ לייכט פערוואונדעט געווארען.

פון דער געז. „בריאות"

די געזעלש. „בריאות" אין אטוואצק האט געעפענט א סאנאטאריע-אבטיילונג פאר יוגענדליכע, וועלכע ליידען אויף שווער אטהעמען. דער אבצאהל איז א קלענערער ווי אין הויפט-סאנאטאריום אבער ביי די זעלבע בעדינגונגען פון היילונג און ערנעהרונג.

אינפארמאציעס אין דער קאנצעלאריע (ווארשא, גראניטשנא 15) אדער אטוואצק געלדפלאס 7).

KINO APOLLO

גרויסער פריהמארגען פראגראם
שבת 3, זונטאג 12 און 1[45] אז.
שענער פילם
די תפיסה אָהן קראטען

Od poniedziałku
שענער פערדאָפעלטער פראָגראם
1. ÓSMA ŻONA SINOBRODEGO
פראנצויזישער פילם
2. LUDZIE ZA MGŁĄ

ביז זונטאג
גרויסער פראגראם
פוילישער פילם
FLORIAN
לויט די הערליכער בעשרייבונג פון
מאַריא ראדזשעווישובני
אין די הויפט-ראָל:
סטאַניסלאַווא אַנגעל אַנגעלובנאַ די העלדין פון „וושאָס"
העלענא גראָסובנא, קאזשימיעזש יונאָשא-סטעפאַנאָווסקי,
יור פיכעלסקי.

KINO APOLLO

ODEZWA!

Do ludności żydowskiej miasta Radomia i okolicy.

W niedzielę, dnia 6 listopada 1938 r. odbędą się wybory do Sejmu.

Losy każdego poszczególnego obywatela, zależne są od rozrostu i rozkwitu całego Państwa.

Silna i potężna Polska wymaga wysiłków mózgów, serc i rąk, wszystkich bez wyjątku jej synów, na Jej ziemi urodzonych i z tą ziemią od wieków związanych.

Wybory obecne zarządzone zostały w czasie, kiedy na czele Państwa stoją wielkie postacie, Pana Prezydenta Profesora Ignacego Mościckiego oraz Naczelnego Wodza Marszałka Śmigłego-Rydza, dla których żywimy głęboką cześć i zaufanie. Pod Ich przewodem możemy spokojnie patrzeć w przyszłość.

Obowiązkiem więc jest każdego obywatela któremu leży na sercu dobro i rozwój Rzeczypospolitej brać czynny udział w obecnych wyborach, składając do urn wyborczych kartki, wydawane w lokalach wyborczych.

Zarząd Gminy Wyzn. w Radomiu.

Rabinat

אויפרוף!

צו דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם און אומגעגענד.

זונטאָג דעם 6 ליסטאָפאַד 1938 קומען פאָר וואַהלען צום סיים.

דער גורל פון יעדען איינציגען בירגער, איז אָבהענגיג פון פונאַנדערוואוקס און אויפבליה פון גאַנצען לאַנד.

א שטארק און מעכטיג פוילען פאָדערט אָנשטרענגונג פון אַלע איהרע זיהן, אָן אונטערשיעד, וועלכע זענען אויף דער פוילישער ערד געבוירען געוואָרען און צו איהר פון לאַנגע דורות צוגעבינדען.

די יעצטיגע וואַהלען זענען פעראָרדענט געוואָרען אין א צייט, ווען אין דער שפיץ פון דער פוילישער מלוכה שטעהען גרויסע פערזענליכקייטען ווי דער מלוכה פרעזידענט פראָפ. איגנאַצי מאָשטשיצקי און הויפט אָנפירער פון דער פוילישער ארמיי מארשאַל שמיגלי-רידז, פאַר וועלכע מיר האָבען די טיפסטע אכטונג און פולע פערטרויאונג. אונטער זייער אָנפירונג קענען קענען מיר רוהיג קוקען אין דער צוקונפט.

דעריבער איז א חוב פון יעדען בירגער, וועמען דאָס גוטס און פונאַנדערוואוקס פון פוילען איז טייער, צו נעמען א אַקטיווען אַנטייל ביי די יעצטיגע וואַהלען, אריינלייענענדיג אין די וואַהל-אורנעס די צעטלען, וועלכע וועלען ווערען ארויסגעגעבען אין די וואַהל-לאָקאַלען.

יודישע קהלה פערוואלטונג אין ראדאָם.

ראבינאט.

פאַרוואס שטימען מיר פאַר גאַלעווסקין

מיר גיבען זיך אָן א דין וחשבון פון דעם, וואָס מיר אַגיטירען און הייסען שטימען פאַרן פיערטען קאַנדידאַט פון אונזער וואהל-קרייז — פאַר יאַן גאַלעווסקי, טראָץ די אַלע ענטוישונגען, וואָס מיר יודען האָבען געהאַט פון די בודזינסקיס און פריסטאָראָווס וואָס זענען געוועהלט געוואָרען דורך יודישע שטימען.

מיר פיהלען אויך די גרויסע אחריות, וואָס ליגט אויף אונז וואָלינער יודען, וואָס שטיצען מיט אַלע כחות די אויבענדערמאָנטע קאַנדידאַטור.

פאַרוואָס טוען מיר דאָס?

ווייל מיר זענען איבערצייגט אין זיין מענשליכקייט, אין זיין דעמאָקראַטישקייט. מיר קענען איהם שוין 15 יאָהר, זינט ער שטעהט ביי דער געזעלשאַפטליכער אַרבייט אין אונזער שטאָט, ווי אויך 8 יאָהר וואָס ער איז בורמיסטש ביי אונז. במשך פון אָט דער צייט האָבען מיר געזעהן, אַז ער בעציהט זיך פאָזיטיוו צו די יודישע פאָדערונגען. ער איז דערפאַר, אַז יודען זאָלען ערטיילט ווערען די געהעריגע סובסידיעס, וואָס קומט זיי. ווען עס איז געווען ביי אונז א קיבוץ פון חלוצים האָט ער זיי געגעבען עפענטליכע אַרבייט פון מאַגיסטראַט און זיי מעגליך געמאַכט צו געניסען פון סאָציאַלע הילף. זעהר פיעל האָט ער אויפגעטוהן אויפן געביעט פון שוהל-וועזען. א דאַנק זיין איניציאַטיוו בעזוכען היינט אַלע יודישע קינדער די פאָווסעכנע שולע. ער האָט געשטיצט די גמילת-חסדים-קאַסע און נאָך פיעל געזעלשאַפטליכע אַנשטאַלטען.

דאָס אַלץ האָט ער געטוהן, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ער ווערט כסדר אויסגעלאַכט און שיקאַנירט פון זיינע חברים... אין דער זעלבער צייט האָט ער אפילו נישט געטראַכט צו זיין סיים-דעפוטאַט, כדי צו בעקומען יודישע שטימען. ער טוט די אַלע זאַכען ווייל זיין דעוויז איז: גלייכע רעכט פאַר אַלע בירגער פון לאַנד.

דערפאַר קומען מיר און בעטען צו אַגיטירען און שטימען נאָר פאַר גאַלעווסקי'ן, כדי ער זאָל קענען אויך אין סיים קעמפען פאַר אונזערע גערעכטע פאָדערונגען.

מיט אכטונג

מ. ד. בראָון פון וואָלין

ווי אזוי ווערען אָבגעגעבען די שטימען צום סיים.

יעדער וועהלער (שטים-רעכט האָבען אַלע, וואָס זענען עלטער פון 24 יאָהר) בעקומען אין וואהל-ביורא א צעטעל, אויף וועלכען עס זענען אָבגעדרוקט די נעמען פון די קאַנדידאַטען אין דאָזיגען ראַיאָן. נעבען יעדען קאַנדידאַטס נאָמען איז פאַרהאַן א קעסטעלע, אין וועלכען מען דאַרף מאַכען א שטריך.

אזא שטריך דאַרף אריינגעשריבען ווערען אין יענע צוויי קעסטעלעך, וואָס שטעהען נעבען די נעמען פון די צוויי קאַנדידאַטען, אויף וועלכען מען וויל שטימען.

אויב עמיץ גיעט אָב דאָס צעטעל מיט די קאַנדידאַטען-נעמען און מאַכט נישט קיין שום שטריך — דאַן פאַלט זיין שטים אויף די ערשטע צוויי קאַנדידאַטען. דאָס זעלבע געשעהט, ווען מען לעגט אריין א צעטעל פון ווייס פאַפיר.

די שטים ווערט אינגאַנצען גע'פסל'ט, ווען עס ווערען געמאַכט פאַסיקלעך אין מעהר, ווי צוויי קעסטעלעך. די פאַסיקלעך דאַרפען זיך געפינען אין די קעסטעלעך גופא און נישט דערנעבען.

נאָכ'ן אָנצייכענען די פאַסיקלעך דאַרף מען דאָס צעטעל אריינלעגען אינ'ם קאָנווערט מיט'ן סטעמפעל פון וואהל-ביורא, וואָס מען בעקומט פון דער וואַל-קאָמיסיע און דאַן דעם קאָנווערט אריינוואַרפען אין דער אורנע.

ווילט איר האָבען סאָלידע ארבייט
ווילט איר האָבען הערליכע דרוק
מיט די נייעסטע מאָדערנע שריפטען
צו ביליגע פרייזען

100 וויזיט קאַרטען 1 זל.
בעשטעלט נור אין **דרוקעריי**
פון **ד. שיינבוים**
ראַדאָם, **זשעראמסקי 21**

געדענקט דעם אַדרעס:
פריהער זשעראָמסקי 9
היינט **זשעראמסקי 21**

ביליגסטע קוועלע
פון דרוק-ארבייט

Jesienią, zimą, wiosną czy latem,
pij zawsze
Z DZWONKIEM HERBATĘ!

א אנאנס
אין
„ראדאָמער קעלצער לעבען"
האָט
דעם גרעסטען
ערפאָלג

CEDIB
PARIS
UNIVERSITÉ DE BEAUTÉ
pudry kremy szminki płyny
RACJONALNA KOSMETYKA
Własne instytuty kosmetyczne w całej Polsce

Kino ADRIA Do niedzieli d. 6 listopada. włącznie.
«GEHENNA»
wg znanej powieści Heleny Mniszkówny
w rol. gł. Wysocka, Ćwiklińska, Benita, Zacharewicz
Samborski, Fertner, Łoziński, Orwid. —

OD PONIEDZIAŁKU dnia 7 listopada
Wspaniała polska komedia
„Paweł i Gaweł" osnuta na tle popularnej bajki Aleksandra Hr. Fredry
W rol gł. Grassówna, Dymsza. Bodo.

Kino ADRIA
שבת דעם 5
זונטאָג דעם 6
פריהמארגען - פילמען
„Zawiniłam"
W rol. gł.
Danielle Darieux

מ'וועט רעדען וועגען די סיים-וואהלען.

מאָרגען שבת וועט מען רעדען אין שוהל, אין בית-מדרש און אין אַלע בתי-תפילות וועגען די סיים-וואהלען, וועלכע קומען איבערמאָרגען זונטאָג. די גבאים בעט צו קומען מאַסענווייז.

אכטונג קעלץ! אין אַלע רעדאַקציע און אדמיניסטראַציע-ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגען מיט אונזער מיטארבייטער **ס. ביינוואַל**

שריפטליך יען מען זיך ווענדען:
Red. „Radomer-Kielcer-Leben" Kielce, ul. Warszawska 2.

אבאָנאָמענטס פרייז: פאַר 1 חודש אין פוילען זלאָט[illegible] אין פראַנקרייך, בעלגיען 4 פראַנק אין צפון-אַמעריקע לענדער 30 סענט.

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona liczą 10 szpalt

Redaktor CH. M. HERC
tel. 15-18 .טעל
Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Szwarlikowska 20